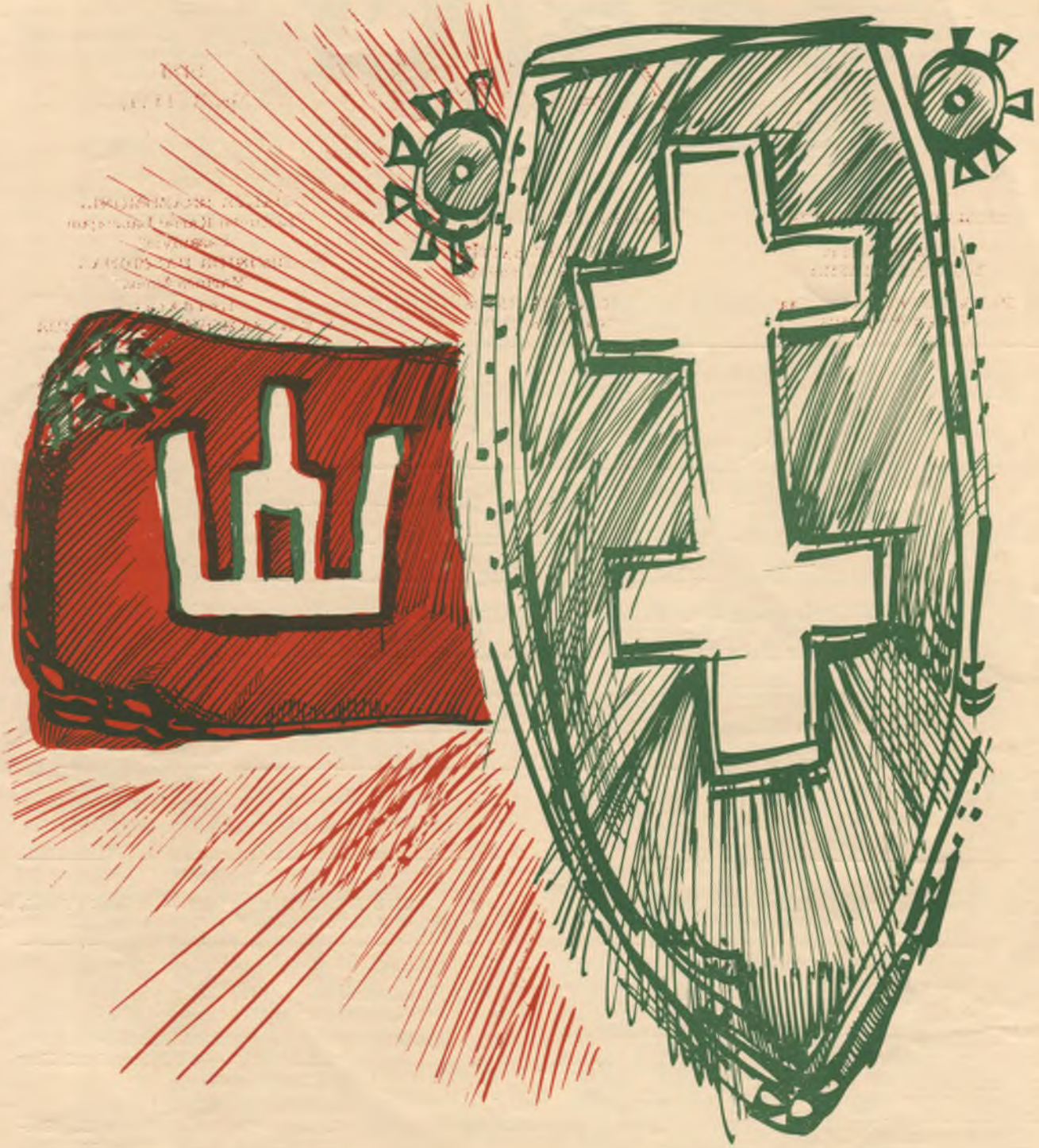

KARYS

1970
VASARIS - FEBRUARY
Nr. 2

KARYS

1970
Nr. 2 (1459)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

P. PETRUŠAITIS
"Tremties Trimitas"

K. KODATIENĖ
"Šaulė Tremtyje"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"

Leidžia:
L.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

P. Jurkus ..... (viršelis)
J. Miškinis — Lietuviais esame mes gimę 33
K. Uoginius — Nepriklausomybė ir savanoriai 34
B. Brazdžionis — Mūsų žygis į Vilnių 38
Z. Raulinaitis — Apuolės užpuolimas 43
Tremties Trimitas 51
Šaulė Tremtyje 56
Karinės Žinios 59
Kronika 62

ATSTOVAI:

Baltimore — M. ŠIMKUS, Chicago — J. STANKŪNAS, Cleveland — F. EIDIMTAS, Los Angeles — O. ŽADVYDAS, Philadelphia — A. IMPOLĖNAS, Australija — V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MASS. — S. J. Minkus
CHICAGO, ILL. — M. Ambraziejus, "Gifts International", "Marginiai", "Parama"
DETROIT, MICH. — V. Perminas
GRAND RAPIDS, MICH. — J. Belinis
KENOSHA, WIS. — B. Juška
LOS ANGELES, CALIF. — V. Prižgintas
NEWARK, N.J. — Kazys Trečiokas
OMAHA, NEBR. — J. Kantanavičius
WOODHAVEN, N.Y. — "Romuva"
WATERBURY, CONN. — "Spauda"

KANADOJE

HAMILTON, ONT. — J. Orvidas
TORONTO, ONT. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius
MONTREAL, QUE. — "Parish Library"

ANGLIJOJE

"DAINORA" — 74 Priory Road, Kew Surrey

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas — 44 Slevin St., Geelong North, 3215, Vic. Australia
L. Vasiliūnas — 3 Wall Street, Norwood 5067

VENEZUELOJE

Kun. A. Perkumas, SDB — Centro Lituano, Plaza Principal de La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A. Subscription $7.00 per year. Single copy 70 cents.
SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N.Y.

KU biblioteka
093 00523827 1

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 2 (1459) VASARIS - FEBRUARY 1970

Lietuviais esame mes gimę

(Vasario 16-tosios proga)

JONAS MIŠKINIS

Nors XX šimtmečio pradžioje pasaulis mažai pažino Lietuvą, tačiau visame mūsų krašte skambėjo lietuviškos dainos.

Drauge su lietuviškų dainų gražiais garsais ėjo, plito ir skrido kultūros keliu lietuvių tautos lietuviškos dvasios išsilaisvinimas iš vergijos. Buvo atgauta spaudos laisvė, lietuviškumas tautoj vis plačiau ir smarkiau reiškėsi.

Užėjo I Pasaulinio karo audra. Ginklu ir smurtu didžių valstybių galiūnai sprendė tarpusavio ginčus. Šalia ginklų ir smurto jie naudojo kovai ir dvasios ginklus. Kariaujančios valstybės, siekdamos rasti sau daugiau prijautimo ir draugų ir tuo pačiu labiau susilpninti priešo priespaudą, paskleidė pasauliui naujų idejų. Įvairių tautų simpatijoms pritraukti paskelbė tautų apsisprendimo teisę, tai yra, kiekvienos tautos teisę į nepriklausomą gyvenimą. Mesta ideja, sąlygoms susidėjus, susipratusiose tautose tapo kūnu. Eilė tautų, kitos globojamos, sukūrė savo savarankiškas valstybes.

Lietuvių tauta nuoširdžių, ypač ginklo, globėjų neturėjo. Priešingai, aplinkui, viduje ir išorėje, turėjo daug atvirų ir užsislėpusių priešų, kurie tykojo Lietuvą pasisavinti, pavergti.

Reikėjo savo jėgos

Tuo brutaliu jėgos viešpatavimo metu mūsų garbingų tautos veteranų buvo paskelbta Lietuvos nepriklausomybė. Tada atėjo laikas ir lietuvių tautai parodyti savo jėgą, susipratimą, subrendimą.

1918 m. vasario mėn. 16 d. paskelbtoji nepriklausomybė buvo ideja — didžiausios laisvės idejos vainikas. Bet kaip kiekvieną ideją, taip ir ją, ant karo griuvėsių išdygusią, reikėjo jėga ir ginklu apginti nuo pašaliečių pasikėsinimo.

Kovoje dėl laisvės ir nepriklausomybės lietuvių tauta išlaikė egzaminus, nes ji, kaip susipratusiai tautai pridera, parodė, be srovių ir pažiūrų skirtumo, didelę dvasios vienybę ir ją parėmė ne tik žodžiais, bet ir ryžtingu darbu, krauju ir pasiaukojimu.

Pirmas ir gražiausias atbudusios tautos laikotarpis buvo baigtas laimėjimu. Nepriklausomybė buvo apginta, laisvė virto tikrove ir Lietuvą jau neslėgė svetimas jungas.

Ginkluotajai jėgai pasibaigus, mes sukrutome stiprėti kultūriškai ir ekonomiškai.

Laimėjimai

Visam krašte buvo įvestas priverstinis pradžios mokslas, pastatyta pradžios ir augštesniajam mokslui gražių mokyklų, ligoninių, rūmų, buvo nutiesti nauji plentai, sutvarkyti vieškeliai, geležinkeliai, pastatyta daug tiltų ir t.t. Brendo mokytojų, žemės ūkio specialistų — agronomų, profesorių, inžinierių, gydytojų, karių ir įvairių valstybės įstaigoms specialistų tarnautojų sudėtis. Išaugo miestai, kaimai buvo išskirstyti viensėdžiais, pelkės nusausintos, kraštas pakeitė seną istorinį veidą, kartu ir visuomeniškos kultūros centro svoris perėjo į platesnes gyventojų mases. Vis labiau ir labiau tobulėjo susisiekimas, kartu su šviesa plito ir medžiaginė krašto gerovė. Augo ir brendo naujos kartos, naujieji žmonės ir nauja Lietuvos visuomenė formavosi pagal naujas idėjas. Tai toks buvo Lietuvos veidas.

Lietuva atbus

Daug vargo pakelta, daug kančių iškentėta, daug aukų ant Tėvynės aukuro padėta, bet visas tas vargas, visos tos kančios, visas Lietuvos laukuose pralietas kraujas, o kalneliuose priglaustos didvyrių aukos įžiebė laisvės žiburį,

NEPRIKLAUSOMYBĖ IR SAVANORIAI

KALPAS UOGINIUS

Savo šventes turi tikybos, turi tautos, turi organizacijos, turi ir paskiri asmenys. Švenčių tikslas — paminėti kokį nors svarbų atsitikimą iš tautos, organizacijos, arba asmens gyvenimo arba kokį religinį momentą. Svarbiausias atsitikimas ar tai religijoje, ar tautos ar organizacijos, ar paskiro asmens gyvenime, tai jo pradžia.

Vasario 16-sios šventė — tautos šventė — labai glaudžiai susieta su kariais-savanoriais, kurių ryžto ir aukų dėka tapo įgyvendintas tą dieną Lietuvos Tarybos paskelbtas nepriklausomybės atstatymo Aktas. Todėl kūrėjai-savanoriai Vasario 16-ją laiko savo didžiausia šventė. Tėvynėje tą šventę švęsdavome didžiausiu dvasios pakilimu, visą šalį paskandinę trispalvių vėliavų jūrose, tūkstantinėms minioms dalyvaujant bažnyčiose, prie nepriklausomybės paminklų, Laisvės Varpui skambant. Šiemet, jau 29-ti metai, kai Vasario 16ji mums nebe džiaugsmo, bet didžio ir gilaus susikaupimo šventė. Ją minint nebe Laisvės Varpas mums skambės, bet kankinamos ir žudomos mūsų tautos dejonės ir aimanos. Tauta tremiama iš savo gimtosios žemės į Sibirą, į šiaurės-rytų tyrlaukius, kasyklas nepakeliamiems darbams. Ten kankinama ir badu marinama. Gi, likę Lietuvoje, jei ne fiziškai, tai dvasiniai terorizuojami: vaikai verčiami niekint savo tėvus ir vyresniuosius, spiaudyti į visą kas buvo ir yra brangu ir šventa, žeminti savo tėvynės praeitį, žaloti jos dabartį ir už viską, kas mūsų tautai blogai daroma, vergiškai žemintis, dėkoti ir garbinti "vyresnįjį brolį" maskolių. Bolševikų priespauda, savo rafinuotu žiaurumu ir ciniškumu tūkstanteriopai pralenkia carinę-muravjovinę.

Pasaulyje nieko nėra amžino. Viskas praeina, tik didžiųjų įvykių pėdsakai palieka istorijoje ir kiek ilgėliau prisimenami. Praeityje ir Lietuva buvo didelė, galinga ir garsi. Prieš jos galybę priešai drebėjo. Laiko tekmėje sąlygos pakito. Kai Lietuva pateko rusų carų valdžion, kai ją ėmė valdyti maskoliai, lietuvis buvo paverstas vergu, baudžiauninku. Rusas ir lenkas ponas plakė lietuvį rykštėmis, dalinosi mainais, mainė į šunis, bepramogaudami statė taikiniu ir šaudė. Graži lietuvių kalba buvo pajuokiama, lyginama vilkų staugimui.

Baudžiava praėjo, bet jos pėdsakai liko. Lietuviams buvo trukdoma šviestis, kultūrėti. Daryta viskas, kad išnyktų lietuvių tauta ir netgi jos vardas. Norėdami lietuvį greičiau surusinti, buvo uždraudę lietuvišką spaudą. Apleista buvo mūsų šalis. Griuvo neprižiūrimi pastatai, pilys, paminklai. Tebuvo statomi tik kariški poligonai, kareivinės, tvirtovės. Net Lietuvos vardas buvo išbrauktas iš žemėlapių. Ne Lietuva, o Šiaurės-Vakarų kraštas ji buvo vadinama. Retas kuris kraštas savo praeityje tiek daug yra kentėjęs nuo įvairių svetimųjų užpuolėjų ir pavergėjų, kiek Lietuva yra iškentėjusi.

Karžygiškos lietuvės moterys, slapta, neretai dūminėse pirkiose, prie ratelių, kūrė vargo mokyklas, švietė prieauglį ir žadino jame tautinę sąmonę ir gimtojo krašto meilę. Tose pirkiose išaugę, išėjo į tautos priekį tautos žadintojai kovoti su prispaudėjais, mokytojai-kovotojai: Basanavičius, Kudirka, Maironis, Vaižgantas ir kiti. Sušvito "Aušra", suskambėjo "Varpas" — Kelkite! ir kurstė tautos laisvės ilgesį ir ragino, mokė kad šviestų, išjudino laisvės varpą, kad skambėtų ir kuris skambėjo Lietuvai per ištisus 22 metus nepriklausomo gyvenimo.

Tačiau II Pasaulinio karo politiniai sūkuriai vėl atnešė lietuvių tautai sunkias ir skaudžias gyvenimo valandas. Dabar mūsų tautai tenka eiti dar sunkesnius kryžiaus kelius, negu carų priespaudos laikais. Vienok lietuvis savo širdy visada nešiojasi dainiaus Maironio žodžius:

O tačiau Lietuva tik atbus kada:
Ne veltui ji tiek iškentėjo.
Kanklių balsą išgirs,
Miegąs kraujas užvirs,
Nes kryžius gyvatą žadėjo . . .

Tikėjimas

Gilus tikėjimas savo tautos ateitimi yra vienas iš pavyzdingiausių savo tautos išlikimo ramsčių. Kas praranda tikėjimą dėl savo tautos ateities, tas jau ir save nuo jos atriboja. Kad svetimoje padangėje neuždustume, kiekviename lietuvyje turi būti viltis ir tikėjimas Lietuvos prisikėlimu. Juk visa tai yra mūsų pačių rankose, o ne svetimų. Lietuviškos sielos išsaugojimas svetimuose kraštuose kartu yra mūsų išlikmo klausimas. Lai Vasario 16-ji suburia mus visus į vieningą, stiprią, nepalūžtamą lietuvių tautos šeimą.

kovoti su prispaudėju. Maironio giesmės ir dainos pasklido po visą šalį, užliejo kaimus, sodybas, bažnyčias, kaip upė, kurios jau nebebuvo galima užtvenkti. Pasirodė "Pragiedruliai". Smarkiau suplakė lietuvio širdis ir Lietuva pradėjo iš priespaudos kilti. Prispaudėjas niršo: grūdo į kalėjimus, trėmė į Sibirą, teisė, kalino, bet lietuvis to jau nebojo. Lietuvos padangė pradėjo švisti, tamsūs debesys skleidėsi. Tauta ėmė iš letargo busti ir šaukte šaukėsi: Laisvės!

Prasidėjo Didysis karas. Liejosi kraujas. Degė miestai ir sodžiai. Skaudžiai nukentėjo ir mūsų šalelė. Lietuva pateko į kito slibino nasrus. Ko nespėjo atimti rusas — sunkiausiomis kontribucijomis, rekvizicijomis, mokesčiais, — išplėšė vokietis. Taip iščiulpė lietuvį ūkininką, kad kartais ir duonos kasnio jam pritrūkdavo. It geležiniais retežiais suvaržė ir primityviausią laisvę: nueiti pas kaimyną ar išsivirti kiaušinį — reikėjo žandaro leidimo. Lietuvis alkanas buvo varomas dirbti karo pramonei, savojo žudiko naudai. Buvo persekiojamas ir už viską smerkiamas, net už tai, kad buvo ir norėjo būti lietuvis. Nyku ir liūdna buvo Lietuvoje:

. . ."Sunkūs be galo laikai,
Lietuvą brangią suspaudė,
Žūsta vergijoj vaikai,
daugel jų priešas iššaudė!" (eiliavo tada Maironis).

Ir šias visas kančias lietuvis iškentė, atlaikė visas priespaudas ir išugdė laisvės ilgesį ir lūkestį, kuris jo širdyje nuo amžių, nors buvo prislopintas, visai užgesęs nebuvo.

Praėjo ir Didysis karas. Subangavo pasaulio audrų blaškoma ir mūsų laisvės išsiilgusi tauta. Tautos valią atstovauti Vilniuje susirinko žymiausieji lietuviai, kurie iš savo tarpo išrinko 20-ties vyrų Tautos Tarybą, kuri reikalus apžvelgusi ir pasikeitusi nuomonėmis, nepaisydama neparastai sunkios tada krašto politinės, ekonominės ir kultūrinės būklės, ryžtingai nutarė ir 1918 m. vasario 16 drąsiai paskelbė pasauliui, kad atkuriama Lietuvos nepriklausomybė, kad Lietuva prisikelia laisvam ir nepriklausomam gyvenimui. Tas nutarimas nustebino ne tik kaimynus, bet ir tolimesnį pasvietį. Tačiau to nutarimo paskelbimas dar nesuteikė Lietuvai nei laisvės, nei nepriklausomybės.

Laisvė ir nepriklausomybė tautoms reiškia tą patį ką paskiram žmogui gyvybė ir dėl jų — Laisvės ir Nepriklausomybės — tautos amžiais kovoja, gausiai aukodamos kraują ir gyvybes. Airiai dėl savo nepriklausomybės kariavo 700 metų. Mūsų protėviai apie 200 metų grūmėsi su kryžiuočiais, kol apgynė savo nepriklausomybę.

Laisvę ir Nepriklausomybę turėjome ir mes išsikovoti savanorių krauju.

Nekalbant apie vokiečių trukdymą, okupanto nualintoje šalyje nebuvo nieko kas buvo reikalinga ginkluotai jėgai organizuoti: nei pinigų, nei ginklų, nei aprangos, nei susisiekimo bei susižinojimo priemonių, nei pakankamai duonos. Buvo net manyta, kad tik ką atsikuriančią, taikingą, demokratinę valstybę niekas nepuls ir abejota ar, iš viso, sava kariuomenė organizuotina.

Įvykiai, tačiau, brendo.

Savanoriai raiteliai. Daug jų atvykdavo kariuomenėn savais žirgais.

1918 metų pabaigoje, Kremliaus įsakytos, kelios raudonosios divizijos jau žygiavo Lietuvon, gabendamos jai sunkius nelaisvės retežius. 1919 m. sausio 6 d. Raudonoji revoliucijos žvaigždė iškilo viršum Gedimino bokšto, kaip grasus įspėjimas Lietuvai. Vyriausybė pasitraukė į Kauną ir iš laikinosios sostinės, atsišaukė į tautą gelbėti kraštą iš gresiančio mirtino pavojaus. Nelaisvę pažinusi tauta, tarytum to tik ir telaukė, nes žinojo, kad maskolius atėjęs, nesigailėdamas, iščiulps paskutinius gyvybės syvus. Iš sodžių, viensėdijų, miestų ir miestelių, laisvės idejos vedami, visais keliais ir keleliais pasruvo eiti, joti, važiuoti Lietuvos sūnūs, kad pastotų priešui—plėšikui kelią Tėvynėn.

Koks buvo tada tautoje tėvynės gynimo entuziazmas, liudija kad ir tokios scenos: motina su dukterimis triūsia apie besiruošiantį ryt rytą karan išeiti jaunuolį. Vandeniu ir ašaromis nuplauna jam kojas ir pagarbiai, kaip šventą relikviją, pabučiuoja jas. Nesitikėjęs to, suglumęs ir susijaudinęs pašoksta iš vietos jaunuolis šaukdamas: "ką čia dabar prasimanėt?! — "Nesijaudink, Joneli, tavyje mes gerbiame Lietuvos gynėją, nes gi tu eidamas tėvynės ginti, aukojiesi ir už mus. Tu dabar kaip šventas" — atsako jam ir visi ašarodami bučiuojasi. Motina sūnų-kareivį-savanorį kryžiumi laimina.

Iškilmingos išleistuvės buvo organizuojamos bažnyčiose, su pamaldomis ir pritaikintais pamokslais, ir viešose aikštėse su tautinėmis vėliavomis ir prakalbomis, muzika ir dainom. Iki 1940 m. daugelyje parapijų bažnyčiose prie didžiųjų altorių stovėjo "Savanorių vėliavos", dalyvavusios savanorius karan palydint. Taip senovės lietuvių milžinų dvasia pasireiškė lietuviuose. Nelaisvėje patirti vargai ir tautinė sąmonė — pagimdė galiūnus. Pavojaus valandą, paskutinę minutę pašaukti kovon, bernužėliai-dobilėliai, savanoriai išskubėjo kariautų. Frontan bežygiuodami, poilsio valandomis, savo vadų — taipgi savanorių, iš Rusijos grįžusių lietuvių karininkų — buvo pamokomi vartoti ginklą ir kaip elgtis kovos lauke.

Mūsų savanoriam teko grumtis su daug skaitlingesniu ir galingesniu priešu. Ne ginklo pranašumu, bet augšta morale — dideliu ryžtu, geležine valia, ištverme, nesulaikomu veržlumu ir karžygiška drąsa, savanoriai, kovodami dėl kiekvienos žemės pėdos, įveikė gausiuosius Lietuvos priešus ir iškovojo Lietuvai laisvę ir nepriklausomybę.

Nelengvos buvo savanoriams kariauti sąlygos. Sausa duona, juoda kava, nuolatinė žirnių sriuba — toks buvo savanorių maistas. Klumpės, nuplyšę batai, nudėvėti drabužiai sekino kovoms reikalingas jėgas. Retos kovotojų eilės, kritusiųjų kovos draugų gedėjimas, įvairūs trūkumai, o kartais ir nesekmės kautynėse — buvo aplinkybės nepalankios aukojimosi dvasiai stiprinti. Visus nedateklius, sunkų vargą, nuovargį ir žaizdas savanoriai kantriai išgyveno. Prisikėlimo naujam gyvenimui kelias buvo Golgotas kelias.

Visoje Lietuvos žemėje, kur žygiavo savanoriai, laisvės džiaugsmas augo žmonių širdyse, pasireikšdamas varpų bažnyčių bokštuose skambėjimu, iškeltų tautinių vėliavų plazdenimu, karžygių garbei statomų arkų, po kojų barstomų gėlių ir vainikų žiedais. Pagaliau! Pagaliau, didžiųjų tėvynainių įkvėpta šventoji laisvės ugnelė, ilgai, ilgai skendėjusi ir tik rusenusi tautos sąmonės gelmėse, milžiniška liepsna prasiveržė ir skaisčiais laisvės spinduliais nušvietė Lietuvos padangę.

Kiekviena kuopa, baterija, kiekvienas eskadronas, batalionas, pulkas, kiekvienas nors ir mažiausias savanorių dalinys, savo smūgiais Lietuvos priešams, Lietuvai kelią į naują ateitį skindamas ir laisvės pagrindus tiesdamas, užčiaupė burnas skeptikams ir visiems tiems, kurie Lietuvos prisikėlimu netikėjo.

Nepriklausomybės kovose greta vyrų kovojo ir moterys. Iš 1722 Vyčio ordino kryžiais apdovanotųjų, devynios buvo moterys. Gi Vyčio kryžiai buvo duodami tik už ypatingos reikšmės, drąsa ir ištverme pasižymėjusius fronte, žygdarbius.

Kovoms frontuose pasibaigus, savanoriai grįžo į civilinį gyvenimą ir kartu su išlaisvinta tauta, visa energija nukrypo į kūrybinę sritį. O šioje srityje dar darbo buvo daug ir lietuvių tauta parodė ką gali. Sukurtas gerai veikiąs administracinis aparatas, šauni, kultūringa, išmokslinta kariuomenė, policija, praplėsti ir išgražinti miestai, kaimai išskirstyti vienkiemiais. Nusausintos balos. Pravesta geri keliai, plentai, nauji geležinkeliai, tiltai. Pakeltas žemės ūkis gamino augštos rūšies maisto produktus išlaikydamas konkurenciją pasaulio rinkose. Plito kooperatyvų, bankų, draudimo įstaigų tinklai, augo pramonė. Dygo visokių rūšių mokyklos, universitetai, akademijos, konservatorijos. Priugdyta inteligentijos visoms gyvenimo sritims. Pražydo visų rūšių lietuviškos dvasios menas. Sklido šimtai tūkstančių knygų ir laikraščių, kūrėsi teatrai, orkestrai, chorai, rašytojams buvo skiriamos valstybinės premijos. Viskas — žemė ir žmonės — gražėjo ir gerėjo. Visas gyvenimas keitėsi grožėdamas ir kopė augštyn gražios kultūros ir naudingos civilizacijos keliu. Ir visa tai vykdėme didžiosios savanorių aukos dėka. — *"Nebūtų buvę savanorių, nebūtų buvę nė nepriklausomos Lietuvos"* — sako prelatas M. Krupavičius . . . *"Nerasi tu niekur, niekad nera-*

Šavanorių pietūs

si, ką tau savanoriai parnešė basi" — sako poetas Graičiūnas.

Iš karo frontų grįžusiems savanoriams vyriausybė, specialiu įstatymu, suteikė KŪRĖJŲ-SAVANORIŲ vardą ir apdovanojo juos specialiai jų nuopelnams atžymėti įsteigtu medaliu "Savanoriui".

Tad, kasgi tie dabar beveik legendiniai mūsų tautos karžygiai, kūrėjai-savanoriai? — Tai už Lietuvos laisvę įvairiuose sukilimuose žuvusių, savo krauju ir trūnyjančiais kaulais Lietuvos žemėje laisvės sėklą sėjusių ainiai. Tai kalėjimuose nukankintų, sušaudytų ir pakartų, nuteistų, ištremtų ir Sibiro taigose kelius pramynusių, įvairiais laikais už Lietuvos laisvę kovojusių palikuonys.

Oficialiais duomenimis kūrėjų-savanorių buvo viso 14,939. Okupacijų ir deportacijų metais kūrėjai-savanoriai skaudžiausiai nukentėjo. Daugelis jų su šeimomis ištremta Sibiran, daug nacių kacetuose jų žuvo; kalėjimuose, Červenėje ir Sovietų imperijos tolimoje šiaurėje vergų darbo stovyklose nukankinti. Tik nedaugeliui jų pavyko pasiekti laisvąjį pasaulį, kur jų eilės beveik kas dieną retėja.

Minėdami 52-ją Lietuvos nepriklausomybės sukaktį, neturime pamiršti, kad iš to laikotarpio laisvam valstybės gyvenimui tetenka tik 22-ji metai, o iš jų visai ramiam kūrybiniam darbui — tik apie dešimtmetis! Laikotarpio trumpumas ir milžiniška pažanga bei kultūriniai laimėjimai galima laikyti tikru stebuklu. Kas kalbamu laikotarpiu padaryta — be laisvės, amžiais nebūtų pasiekta. Keliolika metų laisvės išgelbėjo mūsų tautą nuo pražūties. Didelė nelaimė ištikusi mūsų tėvynę jau 30-tus metus laiko sustabdytą ten laisvės ir kultūros laikrodį, bet subrendusios, sąmoningos tautos pasiryžimo siekti laisvės vistiek negali palaužti.

Okupantas tėvynėje visais būdais stengiasi suniekinti Lietuvos valstybės nepriklausomybės mintį. Mes, Lietuvos kūrėjai-savanoriai, apeliuojame į visų lietuvių tautinę sąmonę ir sąžinę ir kviečiame neleisti jokių egoistinių pasireiškimų visuomeniniame gyvenime, dėl kurių nukenčia bendrieji lietuvių reikalai ir lietuviškoji garbė. Mes nuoširdžiai linkime, ypač mūsų jaunimui, kad mūsuose įsigyvendintų kęstutiška dvasia, kęstutiškas taurumas. Tesugrįžta mūsų tarpan 1918-1920 metų savanoriška kovos dvasia ir ryžtas vieningai kęstutiškai, vytautiškai, basanavičiškai, kovoti už visų mūsų motinos Lietuvos iš vergijos išlaisvinimą. Tautos sąmonėje yra amžių įrašyta išmintis, kad kova yra vienintelė priemonė prarastai laisvei atgauti. Sėkminga kova tegalima tik vienybėje, o vieningi mes turime būti labiau negu kada nors. Nepriklausomybės kovų metais tarptautinis teisingumas mums buvo neteisingas! Užuot padėjęs mums gintis nuo aršių kaimynų, jis jiems patalkininkavo; dėl to nesurinkome visų žemių ir dėl to Nepriklausoma Lietuva turėjo didelių vargų.

Dažnai girdime kartojant: garbinga yra mirti už tėvynę. Taip! Už tėvynę mirti garbinga, bet taip pat garbinga yra ir gyventi už tėvynę. Gyvenimas kartais iš žmogaus pareikalauja daugiau aukos negu mirtis. Tai ir aukokime Jai viską, ką tik Ji iš mūsų pareikalaus!

Žvilgsnis į Vilnių nuo Karoliniškių kalvų (1957 m.)

MŪSŲ ŽYGIS Į VILNIŲ

BAL. BRAZDŽIONIS

Vos tik II Pasaulinis karas įsiliepsnojo, Lietuva buvo tuoj jo paliesta, nors mūsų valdžia ir pasiskelbė neitrali. Staigus Lenkijos kritimas, Lietuvai davė progą, be jokių sąlygų, atsiimti Vilniaus kraštą kartu su sostine. Taip, tačiau, neįvyko, Sovietų Rusija su nacių valdžia pasidalino Lenkijos valdytas sritis. Vilnius ir Rytų Lietuva tapo Sovietų okupuota. Lietuvos valdžia 1939 m. spalių pradžioje tarėsi su Sovietų Rusija ir pasirašė sutartį, kad Vilniaus kraštas nėra jų gera valia, grąžinamas Lietuvai.

"Vilnius mūsų — Lietuva rusų". Kai tik sutartis įsigaliojo, Sovietai įvedė karinių įgulų dalis į Lietuvos teritoriją — Gaižūnų paligoną ir kitur. Tas sudrebino kiekvieną lietuvį.. Nuo to momento paplito niūrus perspėjantis šūkis: "Vilnius mūsų — Lietuva rusų".

Tomis dienomis man teko būti atostogose Pasvalyje, kur organizacijos ir visuomenės atstovai senose kapinėse iškilmingai padėjo vainikus prie žuvusių už Lietuvos laisvę paminklų. Visas miestas ir kaimai — plėvesavo Trispalvėmis, buvo lyg džiaugsmo šventė, tačiau nerimo — irgi nemaža.

Vos kelioms dienoms praėjus, buvau iššauktas iš atostogų ir grįžau į Radviliškį - Šarvuočių Rinktinę, kur tuoj laukė pasiruošimas žygin į Vilnių. Keli Pasvalio gyventojai palinkėjo man ir Lietuvos kariuomenei sekmės šiame žygyje ir — dabotis Sovietų pinklių.

Vilnius grįžta Lietuvai. Mūsų spauda mirgėjo stambiomis antraštėmis. Vykstant per Kėdainius į Vievį ir kitus miestus, mūsų tankų daliniams, stebėjau tautiečių linksmus veidus ir girdėjau jų linkėjimus. Sovietai, tačiau, mūsų greitai vykdytą žygį ėmė ir sulėtino. Teko išbūti ties Vieviu net dvi savaites, iki prasidėjo tikrasis žygis į Vilnių. Per tas dvi savaites, Vilniaus gyventojų pranešimais, Sovietai skubiausiai apiplėšė Vilniaus miestą — sunkvežimiais dieną ir naktį vežė viską tolyn į Rusiją.

Taigi, dvi savaites Lietuvos kariuomenė sto-

vėjo ties demarkacine linija iki, pagaliau, Sovietai spalio 27 d., iš ryto, leido Lietuvos kariams peržengti sieną ir užimti kraštą.

"Vilniaus kalneliai, sveikiname jus". Mes, jaunieji laisvos Lietuvos kariai, pradėjom žygį į Vilnių, su šypsena veiduose. Visais keliais į Vilniaus kraštą pasipylė gražios lietuviškos karių dainos, kurios aidėjo po laukus, kaimus ir miestus. Vilniaus krašto gyventojai mūsų kariuomenei sutikti iškėlė didingus, iš gėlių supintus vartus su užrašais: "Sveikiname Lietuvos Kariuomenę", "Sveiki Mūsų Broliai Lietuviai" ir kt. Pakelėse, rinkosi tūkstančiai gyventojų ir mus gražiai pasitiko, su gėlėmis ir ašaromis. Pirmoji žygio diena, nors pasitaikė niūri ir lietinga, tačiau, labai įspūdinga. Mūsų kariai vis traukė: "Marš marš pro Žvėryną, palei kalną Gedimino".

Pirmą kartą pamačiau Sovietų kareivį, kai mūsų atstovai degino barikados — užtvaros likučius ir su jais kalbėjosi. Mūsų tankai riedėjo Vilniaus keliais lengvai, nes nuo demarkacinės linijos buvo lenkų pravestas asfaltinis kelias tiesiai į Vilnių. Mūsų karių gretose švitėjo didelis pasididžiavimas, kad štai žygiuojame į Vilnių, kur lietuvį traukia kažin kokia mistiška jėga.

Pirma naktis Vilniaus žemėje. Neatmenu, kokiame kaime toji naktis praėjo, žinau, kad pusiaukelyje į Vilnių. Prieš sutemstant, dar teko susitikti su mūsų spaudos atstovais iš Kauno.

Visa Lietuva išgyveno mūsų kariuomenės žygį į Vilnių. Traška radio aparatai, nes visi girdi triukšmingus orkestrų balsus, žmonių valiavimus, ginklų dundesius, karių dainas. Kiek Lietuvos karių dalyvavo Vilniaus Rinktinėje, sunku pasakyti, tik gal buvę vadai galėtų parašyti, bet savo akimis mačiau tūkstančius pėstininkų, raitųjų artilerijos pabūklę eiles, žinoma, ir mūsų tankus — šarvuotininkus. Rinktinės vadu buvo, net gėda dabar paminėti, buvęs savanoris, gen. Vitkauskas.

Štai ir Vilnius tarp kalnų. Antroji istorinio žygio į Vilnių diena buvo pati jautriausia, kai mūsų daliniai pasiekė patį Vilniaus miestą. Tai buvo spalio 28 d. vidurdienį. Niūrus buvo oras, tačiau išvydus istorinio miesto vaizdą, kilo daug džiaugsmo: nuo kalnelių Vilnius atrodė didžiulis miestas, su bažnyčių bokštais, fabrikų kaminais, Neries supamas.

Slenkame pamažu tiesiog į miestą, kur vieškelius apstoję Vilniaus gyventojai su gėlėmis rankose šaukia "Valio", įteikia jas kariams, juos bučiuoja ir bučkiais palydi. Negaliu net išsireikšti, kaip būdamas Lietuvos karys tas valandas išgyvenau.

Ištisas penkias valandas žygiavo mūsų kariuomenė miesto gatvėmis ir jau vėlai vaka-

Postovis žygio metu į Vilnių V. Augustino nuotr.

re išsiskirstė į nakvynių vietas. Mes, tankistai, buvome paskirti apsigyventi prie pat Gedimino pilies papėdės, buvusiose lenkų kareivinėse. Čia, kiek susitvarkę ir išstatę sargybas, dar panorom išvykti į miestą, kur buvo pilnos gatvės žmonių, kurie mus mielai sveikino ir būreliais apspitę teiravosi apie Lietuvą. Netikėtai įsikalbu su žinomu Vilniaus krašto žurnalistu Rapolu Mackoniu. Jis man pasakoja, kad Vilniuje ir srityje yra virš 110 tūkstančių lietuvių; nuo 1920 m. ėjo keli lietuviški laikraščiai; nuo 1934 — net 4 periodiniai, skirti liaudžiai: "Vilniaus Rytojus", "Vilniaus Žodis", "Vilniaus Aušra" ir "Jaunimo Draugas". Mėgiamiausias žmonių laikraštis visame krašte yra "Vilniaus Rytojus". Žymiausia draugija, su 10 skyrių, yra šv. Kazimiero. Jis man pasakojo ilgai ir mes pasidarėm nuoširdūs draugai. Ilgai dar tą vakarą kalbėjomės su Vilniaus lietuviais, ypač mergaitėmis. Tačiau pasitaikė ir tokių, kurios mus žodžiais užgavo, tačiau tokių buvo labai mažai. Tai buvo šovinistų lenkų tėvų dukros.

Pavargę nuo įspūdžių, visi grįžome į kareivines ir taip atėjo pirmoji naktis Vilniaus mieste. Bėga ir bėga vaizdai, kaip toj Brolių Motūzų filmoj, iš to žygio: Vilnius pasitiko Lietuvos kariuomenę pasipuošęs po daugelio metų vergovės: Trispalvėmis, ašaromis ir sveikinimais žmonių akyse. Ilgai negalėjau užmigti...

Trispalvė Gedimino kalne. Išaušo spalio 29 d. rytas, tai buvo sekmadienis. Ora ūkanotas. Didžiausios iškilmės vyko prie Gedimino kalno ir Aušros vartų. Lyg tyčia, man pasitaikė eiti sargybon, tačiau, nors iš arti Gedimino kalne galėjau stebėti vėliavos pakėlimo ceremonijas. Tai jau trečią kartą ji iškyla. Stasys Butkus dalyvavo pirmame vėliavos iškėlime, 1919 m. sausio 1 d. Antrasis įvyko 1920 m. liepos 15 d. O spalio 9 d. savanoriai, nuleidę vėliavą, jau skubėjo iš Vilniaus, nes lenkai netikėtai puolė didelėm jėgom. Vilnius tada ėjo iš rankų į rankas, tai rusų, tai lenkų, tai lietuvių. Girdžiu 21 patrankų saliutą, Trispalvę kylančią stiebe matau. Trimito garsas už žuvusius nuaidi tolyn už Neries ir atsimuša į Panerio kalnus. Gedimino kalne ramiai suplevesuoja mūsų vėliava, nuaidėjus Himno, saliutų ir valiavimų garsams. Rasų kapinėse kariuomenės ir organizacijų atstovai padėjo vainiką prie dr. J. Basanavičiaus kapo. Šioji diena Vilniaus mieste buvo pati įspūdingiausia.

Po džiaugsmo - nelaimės. Visas Lietuvos kraštas jau trečią dieną gyveno Vilniaus įspūdžiais, o mes, kariai, šio įvykio liudininkai, kiekvienas išgyvenom savaip. Lapkričio mėn. 1 d. išvydome mūsų aviacijos pasirodymą virš mies-

Motorizuotas dalinys pasiekė Maišiagalą V. Augustino nuotr.

Žygyje dalyvavę spaudos atstovai — žurnalistai V. Augustino nuotr.

to, 12 val. ir 55 min. lietuviški sparnai pirmą kartą laisvai iš žemai praskrodė Vilniaus orą. Mes tankistai buvome užimti, gražiai susitvarkėm tankus, juos nublizginę, ėjom pareigas. Tik staiga, iš garažo pasirodė dūmų kamuolys, mūsų tankai liepsnojo! Psk. Morkūnas dar spėjo atidaryti didžiąsias duris ir išgelbėti iš liepsnos tanką, kitas puskarininkis, pavardės neatmenu, irgi išvedė vieną tanką, o kiti sutratėjo sprogstamais liepsnos šūviais. Vieno grandinio neleistinas elgesys garaže su lempa padarė kraštui daug nuostolio — mums, kurie tuos tankus taip mylėjom, paruošė sunkų ašarotą atsisveikinimą. Kai kurie mūsų tankai, pervežti į Radviliškį, buvo atremontuoti.

Mes persikėlėme į Antakalnį ir ten kareivinėse išbuvome keletą mėnesių. Mūsų kuopos vadas ltn. Gaidomavičius (Sibire miręs) turėjo teisintis kariuomenės teisme dėl šios nelaimės. Persikėlę, dienomis lankėme Vilniaus šventoves ir paminklus, o sekmadieniais eidavom į šv. Petro ir Povilo bažnyčią pamaldoms, nes ji stovėjo visai arti. Už jos buvo ir tas nelabasis kalėjimas, kuriame vėliau sovietai nukankino daug mūsų karių, kitus iš ten išvežė į Sibirą. Vilniaus mieste teko patirti įvairių išgyvenimų, ypač dalyvaujant lietuviškose pamaldose, nes lenkų dvasiškija labai negražiai kovojo prieš lietuviškas pamaldas. Aplankėme Trijų Kryžių kalną, kuriuos dabar sovietai rusai nugriovė; Šv. Kazimiero katedrą, kurioje bolševikai dabar įrengę parodą. Ten mačiau mūsų valdovų karstus, kuriuos dabar kažin kur išvežė. Visas miestas pilnas visokių įdomybių: universitetas, VD gimnazija, Bernardinų gatvelė, šv. Mikalojaus bažnytėlė, Napoleono aikštė, Kalvarijos keliai . . .

Mūsų šarvuotininkai Valkininkuose. Dalis mūsų Šarvuočių Rinktinės vyrų dalyvavo ir kituose perėjimo punktuose. Plk. ltn. K. Labutis, kuris dabar gyvena Australijoje, vadovavo sudėtiniam ulonų ir šarvuotininkų vienetui. Jis savo laiške rašo: "Atėjus nustatytai dienai, visi žygiavimo darbai buvo jau atlikti ir priartėję prie rusų karių, kitoje pusėje, kur gyventojai buvo pastatę mums gražius vartus, iškaišę Trispalvėm, pamatėm, kad viskas sutrypta, išdraskyta. Jie mus sulaikė 3 val. iki viską iš apylinkės sukraustė Valkininkų geležinkelio stotin . . . Aš įsakiau šarvuočiams išversti visus barjerus, kurie šipuliais išlakstė ir įžygiavome pavėluotai į Valkininkus ir kitas vietoves. Į Varėną žygyje vadovavo plk. ltn. Žulys, kurio žinioje irgi buvo iš mūsų rinktinės keletas tankečių, kurios lengvai sutrupino visas užtvaras.

Sudiev, brangusis Vilniau! Tik 1940 m. ankstų pavasarį sugrįžau atgal į Šarvuočių Rinkti-

Šarvuotininkai Gedimino pilyje

nę baigti savo tarnybą. Vasario 16 šventę teko gražiai atšvęsti Vilniuje. Gedimino gatvėje dalyvavome parade su išlikusiais mūsų tankais. Lietuvos laisvės šventė tada buvo itin iškilminga, nežinia dėl ko į ją nesiteikė atvykti valstybės prezidentas, o tik keli ministeriai. Šiaip iš visos Lietuvos žmonių atvyko labai daug. Sklido dainos, orkestrų maršai, visi žmonės juto mieste tvarką. Daug buvo atvežta iš Lietuvos miestų įvairios pagelbos. O kai kariuomenė šelpė gyventojus iš savo katilų, tai eilės būdavo didžiausios, net ir aršiausi pilsudskininkai, kurie visaip šmeižė mus, nesidrovėjo imti porcijų. Vasario 16 d. proga buvo daug bendrų subuvimų, pokyliuose dalyvavo ir Sovietų atstovai. Padangėje, parado metu, skraidė, be mūsų lėktuvų, ir jų Migai, greiti ir maži.

Tai buvo paskutinės mano dienos, per trumpą laiką pamiltame Vilniuje.

Trijų Kryžių kalne

Prie pilies bokšto

Balio Brazdžionio nuotraukos

APUOLĖS UŽPUOLIMAS

Z. RAULINAITIS

I

Ištisas IX amžius Baltijos kraštams reiškė užpuolimus, plėšimus ir naikinimą. Didžiosiomis upėmis į Europos žemyną be paliovos veržėsi vikingai.

Gindamiesi nuo vikingų - varingų įsiveržimų aisčiai statė pilis prie svarbesniųjų susisiekimo arterijų — upių, šalia prekybinių kelių ir ypač jų kryžkelėse. Mat prekybininko numintu keliu žygiuodavo ir priešų kariuomenės.

Žiemgaloje, dabartinėje Latvijoje, Dauguvos krantus saugojo bent 22 pilys. Prie Gaujos upės rasta 10 piliakalnių, prie Ventos — Abavos stovi 16 piliakalnių. Pagal prof. F. Balodį viso Latvijoje rasta apie 306 piliakalniai ir bent 63 įtvirtintos slėptuvės[2]. Įdomu, kad daug tų piliakalnių randasi Latvijos rytiniame pakraštyje, kai pav. Toluvos srityje, kuri iš rytų yra saugoma nepereinamų pelkių, piliakalnių rytuose yra mažiau[2]

"Penkiose valstybėlėse *(civitates)* kuršių, kurie buvo ypatingai karingi, randama beveik nenutrūkstanti piliakalnių tinklo grandinė ir čia taip pat galima pastebėti įtvirtinimų sistemą nukreiptą ypač prieš puolimus iš Baltijos jūros, todėl daugiausia surištą su upių krantais".[2] Tokią išvadą daro Balodis.

Nustatyta, kad Kurše buvo 79 pilys. Jos visos buvo statytos ginti kelius į krašto gilumą.

— — — — —

Be šykščių istorinių žinių, vikingų žygius į Aisčius liudija atrasti jų pėdsakai kolonijų, įtvirtinimų, kapų, ginklų ir kitų radinių pavidale. Jau esam minėję Gruobyną, seną kuršių pilį, kuri VII a. buvo užimta danų ir švedų ir tik tuoj po 800 metų vėl grįžusi į kuršių rankas. Minėta buvo švedų karių kolonija Semboje Viskiautuose, prie Kranto vietovės, kurią, atrodo, švedai įsteigė tuoj po to, kai prarado Gruobyną.

Per Viskiautus ėjo prakybinis ir karinių žygių kelias į Kuršių mares ir iš jų į Nemuno žiotis, o iš ten į Lietuvą ir toliau į Rytus. Taigi, valdydami Viskiautus, švedai tuo pačiu valdė ir Kuršių mares ir Nemuno žiotis, vieną iš kelių į Rytus.

Prie Viskiautų vėliau atsirado vokiečių *Bledau* dvaras. Ties juo, manoma, anksčiau varingai ištraukdavę savo laivus į krantą. Varingų kolonija ten išgyveno apie 200 metų, ką rodo gausūs jų kapai. Miške, kurio vardas *Schwendlund* (šventas — *lund* — miškas) iki dabar išlikęs, yra apie 400 švediškų IX-X a. pilkapių, žmonių Kaupu vadinamų. (Apylinkių laukai suvokietintais vardais tebevadinami *Kunterschtrauck, Kunterfeld, Swentmedfeld* ir kt.).[4]

Vikingų ir varingų kardų ir jiečių antgalių randama Prūsuose visame pajūryje ir Nemuno žiotyse. Varingų kapai yra rasti Linkūnuose prie Tilžės. Net 60 vikingų kardų rasta Švedkalnyje prie Viešvilės, Pagėgių apsk., ant Nemuno slėnio kranto.[4]

Įėjimas į Kuršių mares vikingų laikais buvo ne prie Klaipėdos, kaip dabar, bet toliau į pietus. Greičiausia jis ėjo skersai Kuršių Nerijos pietinę dalį, arti prie Viskiautų, netoliau kaip 10 km į šiaurę nuo jų. Kas tada įsitvirtino Viskiautuose, tas valdė įeigą į mares, pats būdamas saugus, nes buvo tam tikrame atstume nuo pavojingos jūrų pakrantės. Skersai gi mares kelias vedė į Nemuno žiotis. Traukiant plačia Nemuno srove ir jo įtakais ir galima buvo nukeliauti į Rusią. Galimas dalykas, kad norėdami valdyti šį kelią į Rusią, švedai ir įkūrė savo koloniją Viskiautuose IX a. pradžioje. Iš archeologinių radinių patiriame, kad laikotarpyje, maždaug, nuo 850 m. iki 1000 m. švedai daugiausia dėmesio kreipė į Rusią, į savo Rytų politiką. To laikotarpio švediškieji radiniai daugiausia telkiasi išilgai kelių, vedančių į Rusią.[3]

Pagal C. Engelį, pagrindinis kelias iš Prūsų į Rytus — per Lietuvą, vedė Nemuno link ir ties Vilkyškių augštumomis kirto Nemuną.[5] Upių ir sausumos kelius nužymi įvairūs radiniai, ypač papuošalų ir ginklų. Tas rodo, jog tuos kelius vietos gyventojai atkakliai gynė nuo įsibrovėlių, tačiau gyvai naudojo juos prekybos tikslams:

"... senasis pagoniškasis laikotarpis Prūsuose buvo ginklų žvangėjimo laikotarpis, kai senieji prūsai turėjo gintis atkakliame trijų frontų kare: nuo vikingų iš šiaurės ir nuo slavų iš vakarų ir pietų".[4]

Simanas Daukantas apie kovas su varingais savo Lietuvos istorijoje taip rašo: "Tose paskalbose skaitytojas aiszkiai gali matyti koki

Vikingų ginklai rasti Viskiautuose. Kairėje geležt. kardas su žalvarine rankena, deš. — jieties antgalis (pagal B. Nerman).

žigiai ir kokios karės bei muszos buvo tų Žuvėdų su Žiamaicziais; kaipogi dabar minavotos muszos ne visos tegali lygintis su szios dienos muszomis, į kurias 30.000 arba 40.000 svieto stoja į vieną kovą, kurioje įsigrumus paczioje karvietėje 8.000 ar 9.000 paliekti beklaksą. Dabar minavotas muszas aiszkiaus gali lyginti į szios dienos skardamuszas, kuriose kelios deszimtys arba keli szimtai grumiasi norėdami duoną ar grobį vienas kitam iszveržti ... Todėl kartais bernai su įnamiais galus graibstydami susitarę ir valdimierą sav paskyrę, sutupę į laivus leidosi į turtingesnius krasztus peno sav grieti. Regisi badaujant Žuvėdams, niekur nebuvo jiems taip parankiui grobį grieti, kaip Žiamaicziuose, turtingame kraszte, jau žiloje senovėje duonos žiame vadinamame. Toki badautojai užpuolę gyventojus ėmė jiems visa ką užgrėbė; kartais gyventojai negalėdami su jais remtis duodavo jiems patys visa tą, ko jie norėjo. Taip pasipelnyje tie badautojai pargrįžę namon turtingais, gyrėsi namikiams svetimas tautas nukariavę ir duokles sav mokėti liepę; kartais vyresnysis tokių badautojų daug krasztų nutreseęs ir su didžiu grobiu pargrįžęs namikiams sakėsi visą svietą nuveikęs, o namikiai dėkavodami už pargabentą sav peną, tuos viczius dainomis garbino, juos vieszpacziais vadindami, kuriuos per kelias 10 ar 100 metų minavojo masindami kitus lygia dalia pelnytis svetimuose krasztuose. Tas dainas paskui raszytojai kaipo veikalus tautos į rasztus suraszė. Vienok kartais nuo tokių skardmuszų isztiko į ilgas ir baisias kares bei didžiai kruvinas muszas.".

— — — — —

Vieno tokio varingų žygio tikslas buvo kuršių pilis Apuolė, kuri tik per didelį vargą teišsilaikė ir turėjo išsipirkti nuo grobio godžių švedų.

Turime išlikusį įdomų istorinį aprašymą to varingų žygio į Kuršą. Tą istorinį dokumentą, įpintą į šv. Ansgaro Gyvenimą, parašė šventojo amžininkas arkivyskupas Rimbertas apie 878 metus.

Šv. Ansgaras (801-865) skelbė krikščionybę Danijoje ir Švedijoje. Popiežiaus Grigaliaus IV jis, 831 m., buvo paskirtas Hamburgo - Bremeno arkivyskupu ir apaštališkuoju legatu Šiaurės kraštams *(Legatum in omnibus circumquaque gentibus Sveonum, sive Danorum, nec non etiam Slavorum, aliarumque in Aquilonis partibus gentium constitutum ... delegavit).* Yra manoma, jog jis įsteigė Pilteno vyskupiją Latvijoje ir gal net lankėsi lietuvių kraštuose.

Rimberto kronikos skyrius, liečiantis žygį į Apuolę, prasideda Kuršo valstybės aprašymu ir danų karo žygio žlugimu:

"Toli nuo jų (švedų) yra viena gentis, vadinama kuršiai *(Cori),* kadaise priklausiusi švedų valdžiai, bet jau gerokas laikas praėjo, kai jie sukilo ir stengėsi tapti nepriklausomi. Pagaliau, danai, tai žinodami, minėtuoju laiku (853 m.), kai ponas vyskupas (Ansgaras) jau buvo nuvykęs į švedų šalį, surinko didelę daugybę laivų ir nuvyko į jų (kuršių) tėvynę, no-

Tarp Skuodo ir Ylakių, pietiniame Luobos upelio krante Apuolės kaimo apytikrė vieta pažymėta ×. Šiaurėje prie Liepojos, Gruobyno vietovėje, stovėjo Jūrpilis (P. Mantnieko Kartografijos instituto žemėlapis "Latvija", 1956).

LIEPĀJA
GROBIŅA
DURBE
Vecpils
Rāva
Medze
Kalvene
Rudbārži
Skrunda
Tadaiki
Krote
Bunka
Gaviezе
Virga
Asīte
Embūte
Nigrande
PRIEKULE
Bārta
Vainode
Gramzda
Kalēti
Aizviķi
Mica
Lunika
Skuodas
Ylakiai
Renavas
Suda
Rucava
(Paurupe)
Mošėdis
Barstyčiai
Žem.Kalvarija
Salantai
Darbėnai
Plateliai
Šateikiai
PALANGA
KRETINGA
Kartena
PLUNGĖ
Kuliai
Židīka
30'
15'
56°

rėdami jų turtus išplėšti ir juos sau pasivergti. O ta valstybė turėjo 5 sritis (civitates). Taigi ten gyvenantieji žmonės, patyrę apie jų atvykimą, susijungė į vieną junginį ir pradėjo narsiai priešintis ir savo tautą ginti. Ir jiems atiteko pergalė: pusę danų žmonių iššudė, pusę jų laivų apiplėšė, pagrobė iš jų auksą, sidabrą ir daug kitokio turto".[8]

Jau pati šios ištraukos pradžia liudija, kad kuršiai kada tai seniau buvę pavergti švedų. Iš ankstesniųjų tyrinėjimų matėme, kad švedų varingų kolonijos kai kur išsilaikė iki 800-jų metų. Tais, pav., metais kuršiai išvarė švedus iš Gruobyno. Galima spėti, jog tuo pat metu jie buvo išvyti ir iš kitų vietų Kurše, tarp jų ir iš Apuolės. Tyrinėjęs Apuolę švedų mokslininkas Birger Nermanas rašo: "Atrodo, jog kartas nuo karto, pilyje yra buvusi švedų įgula. Tačiau apie 800 metus, kai švedai (*svear*) buvo išvaryti iš Gruobyno, jie turėjo palikti ir Apuolę ir, aišku, kuršiai vėl ją atsiėmė".[3] Archeologiniai kasinėjimai parodė, kad Apuolės pilis, bent du kartus buvo priešų sudeginta; būtent, kartą apie 500 m. ir antrą — apie 700 metus.

Nepavyko danų mėginimas pavergti Kuršą. Sutelktos iš penkių sričių, ar pilių, kuršių jėgos, smarkiai juos sumušė, sunaikindamos pusę danų laivyno ir kariuomenės, atsiimdamos jau spėtą prisiplėšti grobį.

Neilgai, tačiau, džiaugėsi kuršiai savo gražia pergale. Rimbertas toliau pasakoja: "Išgirdę apie tai, minėtasis karalius Olefas ir švedų žmonės įsigeidė sau įsigyti garso, kad jie gali padaryti tai, ko nepadarė danai, o, be to, kadangi jau ir anksčiau jiems buvo priklausę (kuršiai), sutraukė didžiulę kariuomenę ir užpuolė tas sritis. Ir pirmiausia netikėtai atvykę, užpuolė vieną jų valstybės pilį, vadinamą *Seeburg*, kurioje buvo 7000 kovotojų; ją visą suniokojo, apiplėšė ir padegė. Dėl to įgavę drąsos, nuleidę laivus (ištraukę ant kranto. Z. R.), išvyko į 5 dienų žygį ir skubėjo su didele narsa prie kitos jų pilies, vadinamos *Apulia*. O toje pilyje buvo 15,000 kovotojų. Taigi, ten jiems atvykus, (gyventojai) užsidarė pilyje; vieni iš lauko pradėjo pilį pulti, antrieji iš vidaus drąsiai priešintis; vieni viduje gynėsi, antrieji iš lauko laužėsi. Taip praėjo 8 dienos, ir kiekvieną dieną nuo ryto iki vakaro jie narsiai grūmėsi kovoje; ir iš vienos ir iš antros pusės daugelis krito, bet nei vieni, nei kiti pergalės nepasiekė. Štai, devintą dieną švedų žmonės, nuvargę nuo nuolatinių kautynių, pasijuto spaudžiami ir, didžiai išsigandę, galvojo tik, kaip iš ten pasprukti. 'Štai, kalbėjo jie, 'mes nieko nenuveikiam ir esam toli nuo mūsų laivų'. Nes, kaip mes jau sakėm, iki uosto, kur jų laivai stovėjo, buvo 5 dienos kelio. Kadangi jie labai nerimavo ir nežinojo kas daryti, nutarė mesti burtus ir teirautis, ar jų dievai nori jiems padėti laimėti pergalę, ar nori, kad gyvi iš ten pasitrauktų. Taip metę burtus, jie tačiau, neatrado jokio dievo, kuris norėtų jiems padėti. Kai tas buvo pranešta jų žmonėms, jų stovykloje kilo vaitojimas ir gausios dejonės, ir visa jų drąsa juos apleido. 'Ką,gi', kalbėjo jie, 'mes nelaimingieji dabar darysime? Dievai mus paliko ir nė vienas iš jų nenori mums padėti. Kurgi mes bėgsime? Esame toli nuo mūsų laivų, jie (kuršiai) mus bėgančius persekios ir visiškai mus sunaikins. Kokią, gi, viltį galim mes turėti?' Kai jie taip pateko į tokį pavojų, kaikurie iš pirklių (jų tarpe buvę), prisiminę pono vyskupo (Ansgaro) pamokymus ir nurodymus, ėmė jiems patarinėti: 'Krikščionių Dievas', sakė jie, 'dažnai padeda tiems, kurie jo šaukiasi ir jo pagalba yra galinga. Pasiteiraukim, ar jis bus mūsų pusėje, ir noriai pažadėkime jam aukas, kurios jam būtų malonios'. Visiems vienbalsiai reikalaujant, buvo mesti burtai, ir buvo rasta, kad Kristus nori jiems padėti. Kai tas buvo visiems pranešta, jų širdys tiek padrąsėjo, kad visi be baimės tuojau panoro pulti ir paimti pilį. 'Kogi', kalbėjo jie, 'mums išsigąsti ir bijoti? Kristus yra su mumis; kovokime kaip vyrai ir niekas mums nepasipriešins. Pergalė bus tikriausiai mūsų, nes galingiausias iš dievų yra mūsų gelbėtojas'. Susitelkę visi, džiugūs ir drąsūs jie išėjo pulti pilį. Kai iš visų pusių apstoję norėjo pradėti mūšį, tie, kurie buvo (pilies) viduje, paprašė, kad jiems leistų pasikalbėti. Sutiko švedų karalius, o anieji pradėjo: 'Dabar jau mes labiau norime taikos negu karo; trokštame su jumis santarvę sudaryti. Ir, pirmiausia, kiek tik aukso ir ginklų praėjusiais metais iš danų įsigijome grobio pavidale, duodame jums kaip dovaną už santarvę. Be to, už kiekvieną žmogų, esantį šioje pilyje siūlome jums ½ svaro sidabro. O, be to, sumokame jums duoklę, kurią ir anksčiau mokėjome, duodame įkaitus ir, kaip ir anksčiau buvome, norime jums pasiduoti ir klausyti jūsų valdžios'. Nors ir buvo padaryti tokį pasiūlymai, nebuvo galima nuraminti jaunuomenės (švedų) užsimojimo; net smarkesni tapo, baimės nebežinojo, tik kariauti betroško; sakė nuniokosią pilį ir visą ten esantį turtą, o juos belaisviais išsivesią. Bet karalius ir kunigaikščiai, sveikesnę nuovoką turėdami, paspaudė pilėnų dešiniąsias, santarvę padarė ir, gavę daugybę turtų bei 30 įkaitų, džiaugdamiesi sugrįžo pas savuosius".[9]

Rimberto aprašytas švedų karaliaus žygis į Kuršą, greičiausia, įvyko 854 m. vasarą, t. y.,

sekančiais metais po nepasisekusio danų žygio (yra istorikų, nukeliančių tą žygį į 855 m.).

Išsikėlusi į krantą, švedų kariuomenė pirmiausia puolė kuršių pilį *Seeburg*, kuri turėjusi būti prie pat jūros, ką ir jos vardas rodo. Prof. E. Volteris, rašydamas apie Apuolę (Praeitis II t., 1933 m.) sako: "Prof. Fr. Balodis, kasinėdamas 1929, 1930 metais Doblyne, padarė išvadą, kad Alandos upelio (kuris įteka į Liepojaus ežerą) krante yra buvusi kuršių senoji pilis Jūrpilis (Balodis Rimberto Seeburgą vadina Jūrpiliu). Kad Gruobyno piliakalnis ir juodasis vietovės sluoksnis į pietus nuo Gruobyno malūno ežero, priešais piliakalnio ir tvirtovės, nusako apie senovės kuršių įtvirtinimus ir miestus, kurie taip pat, kaip ir kiti vikingų laikų miestai — uostai (pav. švedų Birka) nebūdavo prie pat jūros kranto, bet prie įtekančios į jūrą upės, arba dar su jūra jungiančio ežero, taip įtaisytas uostas buvo labai patogus nuo audrų ir plėšikų, beveik paslėptoje vietoje".

Jūrpilio - Seeburgo likimas buvo liūdnas, jis buvo išplėštas ir sudegintas, nežiūrint gausios įgulos. Žinoma, kronikoje įgulos skaičius, 7000 vyrų, yra smarkiai perdėtas. Vargu ar ir dešimtadalio to skaičiaus vyrų ten bebūta. Tų laikų pilys nebuvo tokios didelės, kad galėtų sutalpinti tūkstančius gynėjų.

Pasisekus paimti pajūrinę pilį švedams, ne tik grobio ieškantiems, bet ir Kuršą pavergti norintiems, reikėjo paimti ir stipriausią kuršių pilį *Apulia* vadinamą. Kad *Apulia* yra ne kas kitas, bet Apuolė, dabar piliakalnis netoli Skuodo, jau buvo nustatęs S. Daukantas 1845 metais savo "Būde":

"Senovės raštuose randama yra, jog žuvėdų karalius, vardu Froto, kuriuos ir šiandien danais vadina, būk atėjęs per Žemaičių jūrą metuose 853, gimus Kristui, kariauti į Žemaičių apygardą, kurioje buvusios penkios pilės. Visų pirma apgulęs pajūrinę pilę, Zeeborg vadinamą (rasi Liepoją), kurią būk 7000 žemaičių vyrų gyniojusys..." Čia Daukantas iš kuršių padaro žemaičius, o iš Olefo padaro Frotą. "Paskuo, nuirklavęs į kitos upės įtaką, arba uostą, kurios vardo taip pat nėra įrašyta; tenai laivus savo sutraukęs ant krašto, pats būk žemės kelias ėjęs į antrą didesnę pilę, Apuole vadinamą, kuri buvusi per penkias dienas kelionės nuo pajūrio". Ir Apuolę, anot Daukanto, gynę žemaičiai.

Tačiau Daukantas buvo užmirštas ir istori-

Apuolės pilies pylimas, žiūrint iš vidaus (iš pietvakarių)

kai bei tyrinėtojai eilę metų laužė galvas ir spėliojo, kur Rimberto *Apulia* galėtų būti. Savo laiku latvių istorikas dr. A. Bielenšteinas rašė "Rigasche Zeitung" laikraštyje: "Iš trumpo, maloniai man pono pastoriaus Stegemanno iš Gremsden atsiųsto pranešimo aiškėja, kad 10 verstų į rytus nuo Skuodo prie kelio iš Skuodo į Ylakius, netoli Šarkių kaimo, priešais Luizenhofo dvarelį, anksčiau priklausiusį prie Šarkių... yra lietuviškas kaimas, vardu Apuolė *(Appule)* ir jo gale yra *gražus piliakalnis... Taigi Rimberto Apulia (Appule) yra 10 verstų* į rytus nuo Skuodo prie Šarkių".[5] Taip gerasis latvių mokslininkas turėjo dar kartą atrasti jau Daukanto anksčiau atrastą Apuolę.

Prof. E. Volteris, Praeities II t. (1933 m.) rašo: "1930 ir praeitais metais su generolu Nagevičium ir B. Nermanu darėme plačius kasinėjimus Apuolėje, netoli Skuodo miestelio ir Bartos aukštupio Lietuvoje; esame įrodę, kad Apuolės piliakalny ir paviršiuje juodame sodybos sluoksnyje į pietus nuo piliakalnio, viršukalny, nedidelio upelio kitame krante, prieš patį piliakalnį, radome senovės kuršių tvirtovę "Apulia" (Apuolę). Senovės kuršių kapinių laukuose radome daug iškasenų, kurios davė pagrindą tvirtinti, kad senovės kuršiai Apuolėje buvo labai turtingi žmonės, kurie labai gerai buvo apsiginklavę, pasipuošę iš Švedų atvežtais daiktais".

— — — — —

Apuolės apgula tęsėsi ilgai, net 8 dienas, nes pilies būta stiprios ir su gausia įgula. Aišku, 15,000 kuršių įgula, tai tik kronikininko girdėti fantastiniai skaičiai, kuriais jis patikėjo, o gal ir pats juos padidino. Mat tada ir savųjų pergalė yra didesnė. Toliau iš piliakalnio aprašymo matysime, kad pilis nebūtų galėjusi nei dešimtadalio skaičiaus tų kronikininko minimų karių sutalpinti.

Pilies gynėjai nutarė išsipirkti tik devintąją dieną, kai įgula, matyti, nuvargusi, o gal pritrūkusi vandens, turėjo nutraukti kovą ir pasiūlyti švedams duoklę. Tačiau, pati pilis nekrito, tai buvo tik atsipirkimas, duoklės mokėjimo pažadai, įkaitai ir švedų valdžios pripažinimas. Pačią pilį kuršiai išlaikė savo rankose, šį kartą švedai jon neįžengė.

— — — — —

Lietuvos teritorijoje VIII a. jau buvo apstu stambių piliakalnių su gerai įtvirtintais pylimais, kuriems buvo panaudoti rąstai ir plūktas molis. Tarp tokių stipriai įtvirtintų piliakalnių žymiausi yra Apuolė, Impiltis, Aukštadvaris, Gedimino pilies kalnas ir kt. Visų tų piliakalnių papėdėse būta stambių gyvenviečių, kur pastoviai gyvendavo didesnis ar mažesnis žmonių skaičius.[6]

IX a. piliakalniai dar daugiau įtvirtinami, virsta tikromis tvirtovėmis ir tam tikrų teritorijų centrais. Tiriant Apuolės piliakalnį, buvo nustatyta: "piliakalnis įrengtas aukštoje ir masyvioje kalvoje, gulinčioje Luobos ir Brukio upelių santakoje. Vandens neapsaugotoje rytinėje dalyje piliakalnis sutvirtintas galingu 38 m. pločio, 7-8 m aukščio ir 70 m ilgio pylimu. Be to, išorinėje pylimo pusėje dar yra buvęs 3 m gylio ir 10 m pločio griovys, kuris savo metu greičiausiai turėjo būti dar gilesnis. Piliakalnio aikštelė yra apie 1 ha ploto".[6] Piliakalnis yra iškilęs apie 15 m virš aplinkinės lygumos.

Apuolės piliakalnis yra išgyvenęs bent keturis savo egzistencijos laikotarpius, kai jis pradėjo reikštis, greičiausiai, kaip piliakalnis slėptuvė ir kai, bene V a. jo mediniai įrengimai buvo sudeginti, nežinomo priešo užpuolimo metu. Trečiajame savo laikotarpyje Apuolė buvo vėl atstatyta su 6.5 m augščio ir 30 m pločio pylimu: "Paties pylimo viršus vėl buvo sustiprintas medinėmis, iš ąžuolinių rąstų padarytomis užtvaromis, sustiprintomis akmenimis. Labai būdinga šių užtvarų struktūra. Rąstai čia sukrauti horizontaliai: pačioje apačioje sudėti ąžuoliniai, o virš jų — pušiniai ir egliniai rąstai. Horizontali siena sustiprinta vertikaliai sukaltais ąžuoliniais rąstais bei ąžuolinėmis vinimis. Tarp sienų susidarę tarpai buvo užpildyti plūktu moliu. Sienai suvartotų rąstų diametras buvo nuo 10 iki 20 cm. Atidengtos užtvaros aukštis siekė iki 90 cm., bet reikia manyti, kad ji yra buvusi aukštesnė. Šis piliakalnio statymo laikotarpis datuojamas VI-IX amžiais...

"Apuolės piliakalnis dar daugiau imtas tvirtinti ketvirtajam ir paskutiniajam savo laikotarpyje, datuojamame X-XIII amžiais. Tuo metu pylimas buvo padidintas iki 7.5 m augščio ir 38 m pločio (pagrinde) ir įgijo dabartinę išvaizdą, taip būdingą vėlyviesiems, smarkiai sutvirtintiems piliakalniams".[6] Tuoj po to jis buvo apleistas ir nustojo savo reikšmės.

— — — — —

Archeologiniai radiniai Apuolės piliakalnyje patvirtina švedų 854 m. apgulą. B. Nermanas, tyrinėjęs piliakalnį, rašo, kad pilies aikštelėje buvo rasta geležinių strėlių antgalių. Daug jų rasta susmigusių pilies sienų likučiuose, kaikurios jų buvo sulinkę ir sulūžę, matyti, nuo atsimušimo smūgio. Jų dauguma yra siauro lapo pavidalo su prailginimu kotui pritvirtinti. Tai būdingi to meto skandinaviškų strėlių antgaliai ir labai retai užtinkami Pabaltijy.[3] Tokių

Apuolės pilies ir apylinkės planas (pagal B. Nermaną)

strėlių antgalių Apuolėje rasta apie 150. Nermanas rašo:

"Daugumas tų strėlių antgalių buvo rasta sienoje Nr. 3 (keletas sienoje Nr. 2, bet nė vieno sienoje Nr. 1 ir Nr. 4), o beveik visos rastos pilies aikštėje gulėjo beveik toje pačioje gilumoje, kurios lygis pagal augštutinį ir žemutinį sluogsnius galima nustatyti esant IX amžių. Taigi, IX a., aiškiai trumpo laikotarpio metu, skandinavų buvo įvykdytas stiprus pilies puolimas. Todėl labai galimas dalykas, kad bent dalis strėlių antgalių Apuolės pilyje yra likę iš *Svea* karaliaus Olovo 855 metų apgulos".[3] (Nermanas Apuolės puolimą nukelia į 855 m.).

— — — — —

Įvykiai, privedę prie Apuolės užpuolimo, irgi buvo tyrinėti B. Nermano ir trumpai apibrėžti. Pagal jį, VII a. antrojoje pusėje, Švedus valdant Ivarui Plačiavaldžiui, švedai *(svear)* įkūrė savo sodybas Kurše. Kuršiai buvę priversti mokėti švedams duoklę. Islandijos sagos mini tuos laikus, kai Ivaras *Vidfadmi* užkariavo plačius kraštus į rytus nuo Skandinavijos. Ta proga *Hervarar* saga mini Kuršą ir Aisčius. Haraldas Karo Dantis, žuvęs Bravalos mūšyje 750 m., buvo paveldėjęs Švedų sostą su plačiais duokliniais kraštais. Galimas dalykas, kad ir kaikurios kitos Pabaltijo sritys buvo užkariautos. Nebereikalo Ivaras buvo pavadintas Plačiavaldžiu. Pav., Gruobyno vietovėje švedai buvo įsikūrę savo miestą *Sjoeborgen* — Seeburgą — Jūrpilį ir net buvo užėmę Apuolę. Ten buvo apsigyvenę švedų kariai, duoklės rinkėjai, o taip pat ir pirkliai. Paskui švedus *(svear)* sekė, įjungti į Švedų valstybę, gotlandiečiai. Šie pastarieji buvo, pirmoj eilėj, pirkliai ir jie atvyko su savo moterimis ir vaikais.

Manoma, kad ta švedų valdžia Pabaltijy galėjusi trukti apie 150 metų. Tuo metu vykusi ir gana intensyvi prekyba su Švedija. Tačiau, apie 800 metus švedus ištiko katastrofa. Kuršiai sukilo ir juos išvijo. Pasiliko tik pirkliai gotlandiečiai, kurie, atrodo, buvo kuršiams naudingi. Su jais kuršiai gan artimai santykiavo.

Maždaug po 50 metų švetai, staiga, sugrįžo, sudegino Jūrpilį - Seeburgą, įsiveržė į Kuršo gilumą ir net pasiekė Apuolę. Po ilgesnės apgulos, kaip jau žinome, pilis atsipirko. Kuršiai ir vėl virto švedų duoklininkais. Tačiau iš tolesnių įvykių lieka neaišku, kaip ilgai švedai pajėgė kuršius išlaikyti savo galioje.[3]

Atrodo, aiškėja, kad švedai buvo užinteresuoti išlaikyti Kuršą savo žinioje, ne vien tik dėl duoklių, bet ir dėl per jį einančių prekybinių kelių į Rytus, ypač Dauguvos tekmės. Todėl jie ir stengėsi paimti į savo rankas pagrindines Kuršo pilis, kaip Apuolę.

Yra tačiau nuomonių, kad toks švedų žygis į Apuolę yra buvęs tik vergų medžioklės žygis:

"Šitas žygis savo pobūdžiu truputį primena didelio masto vergų medžioklę, nes gali būti, kad laikotarpyje apie 800 metus tokios aplinkybės viešpatavo, kai nuo VII a. vidurio Vakarų Europoje įgavo tam tikros reikšmės vergų eksportas, vergų, kilusių iš baltų - finų sričių".[7] Mat, krikščioniškoji sąžinė ėmė nebeleisti laikyti vergą krikščionį, o tik pagonį, kurių pareikalavimas buvęs didelis. Taip samprotauja vokiečių istorikas H. Jankuhn.

Šios nuomonės, tačiau nepatvirtina Rimberto kronika, kurioje nieko nekalbama apie vergų medžiokles. Apuolės atiduoti švedams 30 įkaitų nerodytų, kad jie buvo atiduoti vergijon. Pagaliau tam ir jų skaičius būtų buvęs per mažas.

Karinis žygis prieš Kuršą, Jūrpilio sunaikinimas ir Apuolės apgula, pasibaigusi išsipirkimu, švedams buvo didelės reikšmės įvykis. Iš karo jų jėgos grįžo sveikos, dar grobiu apsikrovę. Tačiau, žygio, matyt, būta sunkaus ir rizikingo, ką liudija Rimberto Apuolės apgulimo aprašymas ir ypač švedų rodomas džiaugsmas, kad pavyko sveikiems iš karo sugrįžti. Kronikininkas taip aprašo jų, grįžusių, nuotaikas:

"Kai, pagaliau, tarp tų dviejų kraštų buvo padaryta taika, švedai pradėjo nepaprastai girti galybę ir garbę mūsų viešpaties Kristaus ir pareiškė, kad jis yra didžiausias iš visų dievų. Jie susirūpino, tačiau, ką turėtų duoti Jam, leidusiam jiems patirti tokią didelę pergalę. Tuo metu ten buvusių krikščionių pirklių patariami, jie pasižadėjo paskelbti pasninką, viešpačiui Kristui priimtiną ir kai jie sugrįžo iš to žygio, tai praleidę 7 dienas namuose, atsisakė valgyti mėsą sekančias 7 dienas. Dar daugiau, kai praėjo 40 dienų, jie vienbalsiai sutiko nevalgyti mėsos ir visas kitas sekančias 40 dienų . . ."[10]

Švedų žygis į Kuršą ir Apuolės apgula buvo dar prisiminta viduramžiuose, kai Corbeio vienuolyno vienuolis *Gvaldo* 1065 m. eilėmis perrašė visą Šv. Ansgaro gyvenimą, Rimberto parašytą, skirdamas Apuolės užpuolimui net aštuonetą posmų *(SRD Tom. I, Gvaldonis Poema de Vita S. Anscharii Archiepiscopi Hamburgensis)*. Toje poemoje Gvaldas kuršius vadina Skitų tauta— *Chori, Scithici gens incola mundi.*

(Bus daugiau)

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis
1561 Holmes Ave.
Racine, Wisc.

TREMTIES TRIMITAS

ŠAULIAI PAMINĖJO KLAIPĖDOS ATVADAVIMĄ

Vytauto Didžiojo šaulių kuopa, sausio 25 d., Vyčių salėje, Čikagoje, surengė Klaipėdos atvadavimo sukaktį — minėjimą. Į minėjimą atsilankė pilna salė žmonių.

Š. S-gos pirm. V. Išganaitis pasveikino susirinkusius ir pakvietė į prezidiumą P. Padvaišką, Al. Valatkaitį, adv. R. Skipitį, V. Tallat - Kelpšą ir adv. Alg. Budrecką.

Vidurio Rajono skautų vadas V. Tallat-Kelpša įteikė padėkos ordiną adv. R. Skipičiui.

E. Pupalaigiui išvykus į Arizoną, jo paruoštą paskaitą perskaitė P. Beinorius. Paskaitoje vaizdžiai nušviesti Klaipėdos vadavimo laikai ir prisimintos buvusios kovos.

R. Skipitis savo kalboje prisiminė laikus dar prieš Lietuvos nepriklausomybę. Jis pažymėjo, kad visas tuo metu politinis gyvenimas sukosi politinėse partijose. Tais laikais seniausia ir geriausiai susiorganizavusi buvo socialdemokratų partija. Tais laikais krikščionių demokratų ir liaudininkų partijos irgi gan stipriai veikė. Visų tų partijų svarbiausias tikslas buvo atkurti laisvę ir nepriklausomybę Lietuvai.

Šiandien išeivijoje šauliai privalėtų daugiau pasišvęsti dirbti ir visokeriopai kovoti dėl Lietuvos laisvės ir jos nepriklausomybės.

Pirm. V. Išganaitis išvardijo asmenis, kurie daug dirbo ir prisidėjo prie Naujųjų Metų sutikimo. Šeimininkė St. Cecevičienė, o jos padėjėjos sesės: E. Genčiuvienė, J. Bubinienė ir E. Baškauskienė. Baro tvarkytojai buvo P. Beinorius ir ižd. S. Radzvickas. Tarnybą ėjo K. Bubinas, V. Džiūvė, A. Baračiukas ir J. Žiugždinius. Bilietų platintojai: J. Bubinienė, J. Sasnauskienė, S. ir J. Petrauskai, Zdanavičius, N. Martinkus,

Detroito šauliai, buvę aktyvūs Klaipėdos krašto atvaduotojai. Iš kairės sėdi: Vincas Tamošiūnas, Bronius Tatarūnas, Kazys Špakauskas; stovi: Juozas Augaitis, Petras Bliudžius ir Alfonsas Žiedas. Nuotr. K. Sragausko

Vytauto Didžiojo šaulių kuopos Klaipėdos minėjimo prezidiumas, Vyčių salėje, Čikagoje. Iš k. sėdi: Petras Padvaiskas, buv. pirm. Alfa Valatkaitis, pirm. Vladas Išganaitis, kalba garbės pirm. adv. Rapolas Skipitis, skautų vadas Vaclovas Tallat-Kelpša ir adv. Algirdas Budreckas. Foto M. Nagio

J. Indriūnas, E. Baškauskienė, K. Keturakis, Gegužis ir Korsakai. Visiems išvardintiems išreiškė šaulišką padėką. Taip pat padėkojo St. Cecevičienei už auką 32 dol. ir O. Vyšniauskienei už 5 dol.

Po to buvo parodytas filmas, pavadintas "Iš dabarties į praeitį". Filmą techniškai paruošė A. Šlutas. Nevienam žiūrovui nuriedėjo ašara per skruostą, nes filme parodyti praeities įvykiai priminė tėvų kraštą ir tėvynės ilgesį.

Vėliau vyko vaišės, kurias paruošė moterų vadovė St. Cecevičienė ir šaulės sesės.

Minėjimui pirmininkavo Vl. Išganaitis, sekretoriavo Alg. Budreckas.

AL BUD

LAIŠKAS REDAKTORIUI

Siunčiu Jums, malonus "Tremties Trimito" Redaktoriau, kartu linkėdamas Jums geros sveikatos ir Dievo palaimos Jūsų kilniame tautos tradicijų puoselėjimo darbe.

Jubilėjinį šaulių Sąjungos numerį gavau tik lapkričio pabaigoje. Susižavėjęs, perskaičiau jį vienu prisė-

Baltų Veteranų Korpo valdyba Toronte 1968 m. Sėdi iš k.: J. Zamlovski, S. Jokūbaitis, M. Randle, O. Perro, V. Bačėnas; stovi: P. Jonikas, M. Randle, R. Tralla ir M. Sinis.

PROF. DR. INŽ. J. ŠIMOLIŪNO
ATSIMINIMAI

Įvado vietoje

1970 m. vasario mėn. 11 d. suėjo penkeri metai nuo LŠST ir kitų lietuviškų organizacijų garbės nario prof. dr. inž. Jono Šimuliūno mirties. Mirė Racine, Wis., palaidotas šv. Kazimiero kapinėse Čikagoje, kur lietuviškoji visuomenė jam pastatė gražų paminklą.

Velionis buvo akademikas-pedagogas, visuomenininkas ir valstybininkas. Parašė septynias mokslines knygas, tačiau, nors ir labai atydžiai sekė periodinę lietuvių spaudą, joje savo rašiniais nesireiškė.

Turėjau laimės Profesorių gerai asmeniškai pažinti, nes jis visą laiką nuo atvykimo į JAV, 1950 m. pavasarį, išskiriant kelias savaites, buvo apsistojęs Detroite pas giminaičius dr. Joną ir Mariją Sims-Šimoliūnus, gyveno mūsų šeimoje. (Esu vedęs Profesoriaus dukterėčią Stasę Šimoliūnaitę.)

Jis mėgdavo daug pasakoti apie savo jaunystę, studentavimą bei tarnybų laikus. Daugiausia — apie Rygą, Petrapilį, Suomiją, keliones po Sibirą, Italiją, Angliją apie ano meto lietuvių veiklą, apie Lietuvos atsikūrimą ir t.t.

Mudu su žmona dažnai ragindavome, kad rašytų atsiminimus, bet vis žadėjo, vis atidėliojo ir nedaug terašė.

---

dimu. Labai sąžiningai, kruopščiai ir objektyviai aprašyta ir redaguota.

Aš labai apgailestauju, kad spausdinant "Nepriklausomai Lietuvai" dar neturėjau partizano Vainausko nuotraukos, o ją gavęs, nepagalvojau Jums pasiųsti. Dabar turiu dvigubai gailėtis, nes šiame "Trimite" ji būtų labai tikusi. Bet geriau vėliau, negu niekada. Todėl siunčiu ją Jums ir, pasidarius klišę, prie progos, prašau grąžinti.

Be to, pastebėjau p. Mingėlos chronologijoje vieną praleidimą, kurio, kiek prisimenu, seniau nebūdavo. Būtent, kad 1919 m. rugpiūčio 28 - 29 naktį Kauno šaulių dalinys dalyvavo POW sukilimo likvidavime. Man vadovaujant, atgabenome iš šančių karišku dirbtuvių kulkosvaidžių į Krašto Apsaugos ministeriją ir ėjome sargybas.

P. Gudelis

1969 m. Kalėdos, Lemberg

LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGOS TREMTYJE VISUOTINO ATSTOVŲ SUVAŽIAVIMO PROGRAMA

VAS įvyksta 1970 m. balandžio mėn. 25-26 dienomis, Lietuvių Namuose, 3009 Tillman St., Detroit, Mich. 48216

I. Iškilmingoji dalis

1. 9:30 val. VAS atidarymas.
2. Prezidiumo sudarymas.
3. Vėliavų įnešimas.
4. JAV ir Lietuvos Himnai.
5. Mirusių šaulių pagerbimas.
6. Sveikinimai.
7. Trumpa š. prof. dr. Vaidevučio A. Mantauto paskaita.
8. Vėliavų išnešimas.

1 val. pertrauka, kurios metu užkandžiai VAS atstovams ir svečiams.

II. Darbo dalis

1. Darbo prezidiumo sudarymas.
2. S-gos vėliavos įnešimas ir jos perdavimas VAS Pirmininkui.
3. Sekretoriato sudarymas.
4. Mandatų ir rezoliucijų komisijų sudarymas.
5. S-gos Pirmininko pranešimas.
6. LŠST CV pareigūnų pranešimai:

a) "T. Trimito" Redaktoriaus,
b) "Š. Tremtyje" Redaktorės ir Šaulių Moterų Vadovės,
c) Spaudos ir Informacijos Vedėjo,
d) Sporto Vadovo,
e) Jaunimo Vadovo,
f) Jūrų Šaulių Vadovo,
g) Iždininko,
k) Kontrolės Komisijos ir
l) Garbės Teismo.

7. Diskusijos dėl pranešimų ir piniginės bei turto apyskaitos priėmimas.
8. Sekančios Centro Valdybos kadencijos darbų plano priėmimas:

a) Išleisti knygą "Klaipėdos sukilimas".
b) Tolimesnis šauliškų švenčių sveikinimo atvirukų leidimas.
c) Kultūrinių šaulių savaičių — stovyklų ruošimas.
d) Lankymas dalinių, kiek leis aplinkybės ir lėšos.
e) Steigimas pagal galimybę naujų šaulių dalinių.
f) Pastangos, kad šauliai prenumeruotų, skaitytų ir platintų lietuvišką spaudą, ypatingai "Karį" — "Tremties Trimitą" — "Šaulę Tremtyje".
g) Telkimas "Kariui" paremti lėšų kiekvienais metais.
k) Artimas bendradarbiavimas su kūrėjais - savanoriais, birutietėmis, ramovėnais, Lietuvių Skautų org-ja, Lietuvos Jūrų Skautija, Lietuvių Bendruomene, Amerikos Lietuvių Taryba, Amerikos ir Kanados legijonų postais ir kitomis nepartinėmis organizacijomis.
l) Ypatingas dėmesio kreipimas į jaunimo pritraukimą į šaulių eiles.
m) Šaudymo sporto puoselėjimas.
n) Paruošimas šauliams pritaikytos maldos, kuri būtų visuomet skaitoma, pradedant dalinių metinius susirinkimus, minėjimus ir S-gos suvažiavimus.

9. Pranešimai iš vietų.
10. Valdomųjų organų rinkimai:

a) S-gos Pirmininko,
b) Centro Valdybos,
c) Kontrolės Komisijos ir
d) Garbės Teismo.

11. Balandžio mėn. 26 d. 10:30 val. pamaldos šv. Antano bažnyčioje, 3552 W. Vernon Hwy, Detroit, Mich. 48216.

Pamaldose dalyvauja visi atstovai su savo kuopų vėliavomis.

Pageidaujama, kad turintieji uniformas ar tautinius rūbus, VAS dalyvautų uniformuoti bei vilkėtų tautinius rūbus.

12. Įvairūs reikalai, klausimai ir sumanymai.
13. Vėliavos išnešimas, Lietuvos Himnas.
14. VAS uždarymas.

Yra likę kiek pieštuku rašytų rankraščių, iš kurių vieną, "Mano trumpa biografija", spausdiname mirties penkmečio proga.

Vienok ir tie užrašai nėra pilni — nutrūksta dar Lietuvos valstybės atsikūrimo laikotarpyje.

T.T. Redaktorius

MANO TRUMPA BIOGRAFIJA

JONAS ŠIMOLIŪNAS

Gimiau 1878 m. gegužės mėn. 21 d., Lietuvoje, Panevėžio aps., Maldučių vls., Pušaloto parapijoje, Jusėnų kaime.

Lietuviškai skaityti ir rašyti išmokė tėvai. 1893 m. baigiau Joniškėlio dviklasę mokyklą. Ten mokytojais buvo rusai — vyr. Oškolinski ir jaun. Vitvinski — abu atrodė padorūs žmonės. Mano tėvai, prisimindami, baudžiavos laikus, palankiai minėdavo Joniškėlio dvarininkus Karpius, už jų gražų, humanišką elgesį su baudžiauninkais ir vėliau su laisvais žmonėmis. Jie iš senovės buvo turtingi, geri katalikai, gailestingi. Joniškėlio (anksčiau Johaniškėlio) miestelyje Karpiai pastatė gražią katalikų bažnyčią, mūrinę dviejų augštų ligoninę, taip pat dviaugštę mūrinę mokyklą. Joje antrame augšte buvo klasės ir mokytojų butai, o pirmame augšte mokinių bendrabutis, virtuvė ir valgykla. Prie ligoninės ir mokyklos buvo sodai.

Ligoninėje gydė ir mokykloje mokė veltui, dėka Karpių įsteigtų tam tikslui fondų. Ligoninės gydytojas buvo senasis daktaras Petkevičius, žinomos Gabrielės Petkevičiūtės-Bitės tėvas, visų labai gerbiamas gydytojas ir žmogus. Jis ir ponia Karpienė, mylėjusi liaudį, būdavo visokių gerų darbų sumanytojai ir vykdytojai. Gal dėl tos priežasties ir Joniškėlio dviklasė buvo miela, jauki mokykla.

Vėliau, būdamas realistu ir studentu, dažnai lankydavaus Joniškėlyje ir minėtus asmenis asmeniškai pažinau.

1900 m. baigiau realinę Petro Didžiojo gimnaziją Rygoje ir įstojau į Rygos Polytechnikos Institutą, kuris iki 1900 m. vadinosi Technische Hochschule zu Ryga. Institute veikė: statybos, architektūras, technologijos, mechanikos, laivų statybos, agronomijos ir komercijos fakultetai. Pasirinkau statybą.

1909 m. baigiau tą augštąją mokyklą su statybos inžinieriaus diplomu. 1903-1905 m. įvyko pirmoji ir antroji rusų revoliucijos, kurių metu mokslas buvo trukdomas. Studentaudamas atlikau įvairius praktikos darbus. 1902-1903 m. vandens kelias Nemunas - Dubysa - Būbių šliūžas - Venta - Ventspilio uostas. 1904-1905 m. dirbau prie Ventspilio uosto perstatymo. 1906 praktikavaus prie Rygos kanalizacijos perstatymo darbų. Prieš baigdamas studijas, buvau pasiųstas į kitus Europs kraštus susipažinti su jų keliais, šliūžais, uostais, kanalizacijos ir vandentiekio įrengimais, valymų sistemomis. Toje komandiruotėje 1907 m. išbuvau šešis mėnesius. 1907 m. taip pat atlikau praktiką prie trobesių statybos. Dar studentu būdamas, buvau nuvykęs į Angliją aplankyti savo giminaičio Šeižio, kuris buvo jūrininkas. Ta proga susipažinau su Anglijos uostais. Gyvendamas tremtinių stovyklose Bavarijoje 1945-1948 m. dar su tuo savo giminaičiu, gyvenančiu Naujojoje Zelandijoje, susirašinėjau — ir jis jau buvo sulaukęs 100 metų amžiaus.

Prof. Jonas Šimoliūnas

1909-1912 m. dirbau gelžbetonio statybos firmoje Wess ir Fraytag, St. Petersburge. Stambesni ir įdomesni darbai toje firmoje: naujos Petrapilio kanalizacijos pravedimas, skubi gelžbetonio Skating Rink (čiuožyklos) statyba, didžiojo kunigaikščio Michailo palociaus perstatymas į operetės rūmus ir eilės įvairių statybos projektų paruošimas.

Petrapilio klimatas ir vis skubūs darbai mane gerokai nuvargino, todėl, kai tik pasitaikė gera proga, jį ir anksčiau minėtą firmą apleidau.

Rusijos vyriausias Karo Butų valdybos viršininkas gen. Hausmannas man pasiūlė vietą prie naujų, skubių karišku statybų Suomijoje, puikiose miškuotose apylinkėse prie Riihimakki centralinės geležinkelio stoties ir prie Hammalinna (Tavastehus).

Čia Suomijoje dirbau nuo 1912 iki 1918 metų. Tame laikotarpyje, I Pasaulinio karo metu, buvau nuo 1914 m. liepos mėn. iki 1916 m. liepos mėn. komandiruotas į Sibirą vadovauti kariškoms statyboms. Mano žinioje buvo viso Sibiro karo belaisvių barakų statyba. Rusų karinė vadovybė buvo patvarkiusi, kad didžiuma karo belaisvių būtų transportuojama į Sibirą, o patalpų nebuvo. Reikėjo galvotrūkčiais jas statyti.

Iš Sibiro vėl buvau grąžintas į Suomiją, į tą pačią vietą, kur reikėjo skubiai baigti įgulos ligonines, cerkves ir kitas statybas.

1917 metais vyko įvairūs mitingai, manifestacijos. Kai Leninas per Suomiją atvyko į Petrapilį, prasidėjo žiaurioji rusų revoliucija. Atvykęs kartą į Petrapilį tarnybos reikalais, mačiau Leniną, važiuojantį automobiliu su Kerenskio apsauga.

1917 m. balandžio mėn. Helsinkio universiteto salėje buvo suruoštas didžiulis lietuvių vakaras. Pagrindiniais ruošėjais buvome — aš ir gen. Vl. Nagevičius. Mums daug padėjo prof. Niemi, prof. Mikola ir jo žmona poetė Maila Mikola.

Prof. Niemi skaitė paskaitą "Istorinės Lietuvos geografinė apžvalga", ją paryškindamas mano paruoštais žemėlapiais ir istorinėmis nuotraukomis. Poetė Maila Mikola skaitė savo eilėraščių ciklą "Mano atsiminimai apie Lietuvą" ir taip pat papasakojo įspūdžių apie savo keliones į Lietuvą. Ji, besilankydama Lietuvoje, buvo susitikusi dr. Vincą Kudirką ir buvo juo tiesiog susižavėjusi.

Universiteto choras sugiedojo Lietuvos Himną ir visas kitas dainas lietuvių kalba. Sunku įsivaizduoti, kaip toks didžiulis choras galėjo išmokti tiek daug lietuviškų dainų. Tiesiog stebuklinga.

Didžiulė salė buvo sausakimšai užpildyta. Dalyvavo profesoriai, studentai, įvairių tautybių kviesti atstovai, vietinė suomių publika.

Lietuvių ir kitų tautų mitingai koncentravosi Suomijos sostinėje Helsinkyje. Lietuvių susirinkimuose uoliai dalyvaudavau, atvažiuodamas iš Riihimakki. Juose taip pat dalyvaudavo kunigas Sabaliauskas-Žalia Rūta, Graužiniai, gen. Nagevičius, gen. Daukantas, kar. Šatas, amatininkas Stuoka, bolševikuojantis, ir daug kitų. Buvo įsteigta "Helsinkio ir Apylinkių Lietuvių Draugija". Prie jos įsisteigė lietuvių pradžios mokykla. Mokytojavo p-lė Kačergytė, o aš buvau tos mokyklos prižiūrėtojas.

1918 m. pavasarį bendrame lietuvių susirinkime išrinktas "Lietuvių Evakuacijos Komitetas". Mane išrinko komiteto pirmininku, o sekretorium stud. K. Graužinį, vėliau perėjusį dirbti į Lietuvos diplomatinę tarnybą. Mudu abu buvome to susirinkimo prašyti ir įgalioti daryti viską, kas buvo reikalinga, kad apie 2000 lietuvių kuo greičiausiai galėtų išvykti į Lietuvą, nes Suomijoje tuo metu buvo didelė maisto stoka. Kad sėkmingiau galėtumėme savo uždavinį atlikti, įsteigėme pirmąjį Lietuvos konsulatą, kuris aprūpino evakuojamus lietuviškais pasais ir kitais dokumentais, įrodančiais, kad išvežamieji tikrai yra lietuviai ir vyksta į Lietuvą. Caro valdžios buvę išduoti dokumentai jau nebegaliojo.

Mudviem pavyko gauti lėšų ir išsirūpinti laivą, kuris prieš karą vadinosi "Transport Rus", o evakuacijos metu plaukiojo su Raudonojo Kryžiaus vėliava. Transportai vyko per Rygą ir Liepoją, 1918 m. gegužės ir birželio mėnesiais. Su paskutiniu transportu per Liepoją parvykau ir aš. Parvykėliai vokiečių karo valdžios buvo laikomi karantine ir tuo pačiu metu kvočiami. Atlikęs karantiną, 1918 m. liepos mėn. 12 d. parvykau į tėviškę. Lietuvoje buvo dideli suvaržymai. Be leidimo nebuvo galima nuvykti į kitą kaimą ar miestelį. Buvo uždėtos didžiulės duoklės. Ėmė viską: javus, mėsą, vaisius, kiaušinius, sviestą, medų ir t.t. Be leidimo nebuvo galima malti grūdų ar skersti galvijų. Žmonės buvo priversti gyventi pusbadžiu. *(Bus daugiau)*

Šaulys Antanas Barančiukas, dabar gyvenąs Čikagoje, Vytauto Didžiojo š. kp. ir "Krivulės" valdybų narys, eilės kitų organizacijų veikėjas bei dosnus jų ir lietuviškos spaudos rėmėjas, Nepriklausomos Lietuvos šaulio puskarininkio uniformoje.

IŠKILMINGAI PAMINĖTAS KLAIPĖDOS ATVADAVIMAS

Š.m. sausio 18 d. Detroito Stasio Butkaus šaulių būrys ir Jūrų šaulių "Švyturio" kuopa, surengė iškilmingą Klaipėdos krašto atvadavimo 47 metų sukakties minėjimą.

10:30 val. ryto, Šv. Antano bažnyčioje, kun. Simaitis aukojo šv. mišias už Klaipėdos vadavime žuvusių kovotojų sielas, pritaikydamas šventei skirtą pamokslą. Draugijos dalyvavo su savo vėliavomis.

Po pamaldų visi vyko į Lietuvių salę. Dalyvavo virš dviejų šimtų.

Iškilmingo minėjimo programą atidarė šaulys mjr. Kazys Daugvydas, kuris trumpa kalba kreipėsi į svečius ir paaiškino programos eigą. Programą vesti pakvietė šaulę Stefą Kaunelienę.

Jono Švobos paskaita

Labai plačiai apimdamas Lietuvos istoriją ir net paliesdamas laikus prieš Lietuvos valstybės įsikūrimą, kalbėtojas palaipsniui priėjo iki Lietuvos nepriklausomybės atstatymo laikų ir Klaipėdos krašto išlaisvinimo. Tai reta tokia nuosekli ir įdomi paskaita.

Meninė dalis

"Aušros" lituanistinės mokyklos mokiniai išpildė montažą "Mūsų Baltiją", kurį paruošė ir režisavo šaulė istorikė Stefa Kaunelienė. Vaizdelio monologus išpildė: Rūta Kaunelytė, Birutė Kutkutė ir Vytas Kaunelis. Tai šaulės Kaunelienės didelis nuopelnas. Ji ir montažą parašė ir pasirūpino jo išpildymu. Jaunieji lietuviukai turėjo progos įsigilinti į Lietuvos pajūrio reikšmę ir jo gyvenimą.

Antrą vaizdelį — Stasio Lauciaus "Pavojingas mokytojas", išpildė Detroito Dramos Mėgėjų Sanbūrio aktoriai: Danutė Jankienė, Vincas Žebertavičius ir Algis Glatkauskas. Vaizdelis parodė, kaip lietuvis, vedęs svetimtautę žmoną, bandė ją išmokyti lietuviškai. Po didžiausių pastangų, jo žmonelė neišmoko daugiau, kaip tik pasakyti: nesuprantu - ačiū - prašau.

Tačiau, atvykus jo draugui, ir vyrui nematant, jo žmonelė prisipažino, kad gerai moka lietuviškai ir į draugą prakalbėjo. Ji tik bandžiusi savo vyrą. O šis slaptai išgirdęs, kad jo

Klaipėdos krašto atvadavimo dalyviai atžymimi gėlėmis. Iš deš.: Kazys Špakauskas, Bronius Tatarūnas, Vincas Tamošiūnas, Alfonsas Žiedas, kuraim gėlę sega Gabijos tunto skautė Silvija Urbanavičiūtė. Nuotraukon nepateko Juozas Augaitis ir Petras Bliūdžius. K. Sragausko nuotr.

žmona kalba su jo draugu lietuviškai, supyko ant draugo ir norėjo jį išvaryti iš savo namų. Tik žmonelei išaiškinus kalbos "nemokėjimo" tikslą, jie visi vėl pasilieka draugais.

Po meninės dalies scenon buvo pakviesti Klaipėdos krašto vadavimo dalyviai: Juozas Augaitis, Petras Bliūdžius, Kazys Špakauskas, Bronius Tatarūnas, Alfonsas Žiedas ir St. Butkaus šaulių būrio pirmininkas, Vincas Tamošiūnas. (Petras Bliūdžius sirgo ir negalėjo dalyvauti) Iškviestieji visų buvo pagerbti ir Gabijos tunto skautės juos papuošė, prisegdamos po baltą gėlę. Programa buvo baigta Tautos Himnu.

Po programos svečiai buvo sesių ir brolių šaulių nuoširdžiai pavaišinti. Ir šį kartą sesės šaulės parodė savo kulinarijos žinojimą. Jos visos į minėjimą atvyko su paruoštais skanumynais. Ir jų, toli gražu, nepritrūko, — dar būtų galėję "likučiais" kitą šimtinę svečių pavaišinti.

Marija Sims-Černeckytė

Detroito St. Butkaus kuopos nariams sesei Stasei Pranėnienei ir broliams Leonardui Šulcui ir Petrui Bliūdžiui susirgus, linkime kuo greičiau pasveikti ir vėl grįžti aktyvion šauliškon veiklon.

Sesės Šaulės

Čikagos Vytauto Didžiojo šaulių kuopos sesės labai nuoširdžiai talkininkavo kuopos suruoštame Naujųjų Metų sutikime. Ir toliau tokio gražaus šauliško bendravimo!

Paskutinis Sesės Emilijos Petrauskaitės laiškas

Nesuvaldau savo pakrikusių jausmų. Atleidžiu visiems, mano gyvenime padariusiems bent kokią man skriaudą. O jų buvo! Kam gyventi? Kam kentėti?! Kam kovoti ir pralaimėti: Beverčiai tie širdyje jausmai, pilni troškimų ir geismų!

Kas dieną (nuo jos mirties) pažiūriu į sesės šaulės Emilijos Petrauskaitės ("Šaulė Tremtyje" redaktorės) paskutinį laišką. Jį pavartau, paskaitau žodį, kitą ir vėl padedu saugioje vietoje. Pajuntu šilumą savo veiduose, ir palietusi ranka, surandu gailią ašarėlę veidu riedančią. Kelis kartus norėjau ir mėginau, ką tai parašyti ir išreikšti savo skaudų jausmą, bet nesisekė. Ir dabar dar nelabai sekasi.

Gyvenimas pilnas visokių kliūčių ir reikalingas atkaklių kovų. Bet vis, rodos, jas nugali, kartais su mažesniu, o kartais su didesniu laimėjimu ir gyvenimas, lyg tas upelio vanduo, teka į kiekvienam skirtą senatvę ir pabaigą. Bet, kada pati gamta paskelbia kovą tavo gyvybei, nors dar visai ir jaunam, nežiūrint visų tavo pastangų, turi pasiduoti ir jos rodomu pirštu nukeliauti į šaltąjį kapą.

Sesė Emilija dar norėjo gyventi, dirbti ir kovoti. Juk buvo dar perjauna lysti į juodą žemelę. Bet jos likimas buvo išspręstas prieš jos valią. Štai, ką ji rašo savo paskutiniame laiške: "Brangi ir miela sese Marija. Tik iš tolo pažinta — iš laiškų, raštų ir biografijos, bei br. Tamošiūno gražių atsiliepimų, — bet nuoširdžiai pamilta, kaip tikroji mano sesuo. Taip svajojau su Jumis asmeniškai susipažinti ir pabendrauti. Bet, kaip prancūzai sako: žmogus galvoja, o Dievas patvarko. Taip išėjo ir man. Jau šv. Velykoms gavau daug nuoširdžių laiškų bei sveikinimų, bet niekam neprisiruošiau parašyti. Mat, tada jau buvo prasidėjusi mano liga, atimdama dalį energijos, kitą dalį jos dar vis eikvojau darbe. Dėl to atleisk man, kad ta proga sveikinimo neparašiau. Dabar išrado, mano liga išbujojo keliomis kryptimis ir štai, sėdžiu laukdama eilės, kada pasiliuosuos vieta ligoninėje, kur, dar po kai kurių tyrimų, turbūt teks gulti ant operacijos stalo. Kaip tas visas baigsis, tai tik vienas Dievulis žino. Ką žinosi, gal Jo planuose bus jau ir mane pašaukti."

Klaipėdos krašto atvadavimo minėjimo programos vedėja istorikė šaulė Stefa Kaunelienė.

K. Sragausko nuotr.

Toronto šaulė sesė L. Jonikienė, dėvinti naująja kostiumėlio uniforma

Dar daug rašė sesė Emilija. Labai apgailestavo, kad negalės atvažiuoti į Dainavą — Šaulių šventę. Jau ji ir savo atostogas buvo tui metu gavusi ir mudviejų susipažinimą paskyrusi. Ir štai, viskas nutrūksta. Dar Emilija rašo ir linki linksmai ir laimingai praleisti Šaulių suvažiavimą ir dar rūpinasi "Šaule Tremtyje" skyreliu. Prašo į jį įspūdžius parašyti. Dar ji prašo, pasimelsti į gerąjį Dievulį, gal dar jos pasigailės . . .

Suvažiavus į Dainavą, visą laiką masčiau apie Emiliją. Nesmagu buvo vasaroti. Ir vis dairiausi, gal ją pamatysiu. Gal tikrai, jai Dievulis suteiks stiprybės ir sveikatos. Veltui. Ji jau daugiau man neparašė. Sors rašiau jai ir net graudinau, kad apie mirtį nė negalvotų, kad tokios sesės, kaip šaulė Emilija, mūsų tautai labai reikalinga, kad mes turime tęsti tą žūtbūtinę kovą už Lietuvos laisvę ir mūsų brolių ir sesių gerovę. Bet tai buvo tik mano tušti žodžiai. Ji nutilo amžinai, visai nepaisydama mano išsikalbėjimo.

Dabar jau tikrai sakau Tau, Mieloji Emilija, paskutinį sudiev.

Marija Sims Černeckytė

KANADOS MOTERŲ ŠAULIŲ UNIFORMA

Suknelė, ar dviejų dalių kostiumėlis, ir visoms vienoda kepuraitė.

Kanados vienetų šaulės laisvai pasirenka uniformą — suknelę ar kostiumėlį. Tačiau viso vieneto uniforma turi būti vienoda.

Suknelė, kostiumėlis ir kepuraitė— pilkos spalvos, angliško flanelio ar kitos, vieneto šaulių pasirinktos, vienodos rūšies medžiagos.

Suknelė — tokia pat kaip buvo moterų šaulių uniformos Lietuvoje.

Kostiumėlis — dviejų dalių ir bliuskutė.

Švarkas: su pilku pamušalu ,ilgom rankovėm ir truputį įimtas į liemenį. Nuo liemens jo ilgis 6 inčai. Turi 4 kišenes. Viršutinės 5 inčų ilgio ir tiek pat pločio su 1 inčo klostu per vidurį. Apatinės — 1 inčų ilgesnės ir platesnės. Kišenės su smailiais atlapėliais ir užsegamos saga. Švarkas turi angliška su atlapais kalnierių ir užsegamas 3-mis šauliškomis sagomis. Po dvi sagas turi ir rankovės.

Sijonas: kirptas iš 2 dalių ir į apačią kiek platesnis. Ilgis sulig kelių.

Prie kostiumėlio nešiojama **balta bliuskutė** su kalnieriuku ir surišta lietuviška juostelė.

Juostelė tiek prie suknelės, tiek prie kostiumėlio, viso dalinio turi būti vienodo rašto ir spalvos.

Kepuraitė — su pilku pamušalu, maža, ovalinė su aplink prisiūtu ir priekyje paaugštintu kraštu. Kraštas apvestas baltu šniūreliu, užpakalyje įstrižai nuvestu iki kepuraitės šono apačios.

Prie uniformos nešiojamos baltos pirštinės ir tamsūs bateliai.

Ši uniforma š.m. sausio 26 d. S-gos Pirmininko patvirtinta ir visos Kanados vienetų sesės gali ją įsigyti.

Moterų Šaulių Vadovė

— Amerikiečiai išrado būdą **motorų kurą** laikyti košės pavidale. Tai sudaro patogumus kurą transportuojant ir sandėliuojant; gali būti laikomas maišuose, peršautas neišsilieja. Vežimui sudužus, kuras neišsilieja ir neužsidega, kai tuo tarpu didžiausias pavojus, nelaimės atveju, sprogęs kuro tankas ir užsidegęs visas vežimas ar lėktuvas.

— Trumpo atstumo ryšiui, amerikiečiai įvedė **kišeninį radio siųstuvą** - priimtuvą, banga 50 kHz. Sveria apie pusantro svaro. Normalus veikimo atstumas apie pusė kilometro.

— Transporto tarnybai, amerikiečiai įvedė **23 tonų** (HLH) kėlimo galios **helikopterius.** Rusai tokio galingumo helikopterius naudoja jau metai laiko.

— Amerikiečiai tankų tarnybos apmokymui, prie tankų ginklų, įmontuoja "Laser" šviesos aparatus. Šaudymo apmokymui nereikia didelių poligonų; atatinkamam miestelyje sumažinus taikinį, šaudymo apmokymą galima vykdyti kareivinių rajone. Šviesos "pabūklas" reguliuojamas įvairiam spindulio galingumui, atsižvelgiant į taikinio tolį. Kainuoja taip pat nedaug, pav., jei 7.62 mm šovinys kainuoja 10 centų, tai "Laser" šūvis — apie 0,01 cento.

— Indijos povandeninį laivyną sudaro **rusų F klasės povandeniniai laivai,** 2000 tonų, 8 torpedų vamzdžiais, 21 colio torpedoms, ginkluoti 20 torpedų. 1969 m. indai gavo iš rusų povandeninių laivų lydimą laivą, kurį nuplukdė Indijon iš Baltijos jūros. Tais pačiais metais tris britų naikintojus pakeitė rusų naikintojai **Petia** klasės, 1200 tonų, ginkluoti keturiais 3 colių pabūklais, keturiais 16 colių raketsvaidžiais (kuriuos gali panaudoti prieš povandeninius laivus) ir penkiais 21 colio torpedų vamzdžiais.

Papildomai, rusai pristatė indams šešis 100 tonų patruliavimo laivus, šešis torpedinius, du po 1000 tonų išsikėlimo (desanto) laivus, ginkluotus raketų laidytojais. Viso to priedui, indai turi britų paliktų 20 karo laivų.

— 1969 m. gruodžio mėn., savo namuose, Pebble Beach, Kalif., sulaukęs 83 metų, mirė admirolas Raymond Spruance, 1942 m. pasukęs Tolimųjų Rytų istorijos linkmę, Midway jūros mūšyje. Anuo metu, 57 metų amžiaus admirolas R. Spruance, per 350 metų nenugalėtą japonų laivyną privertė pasukti pralaimėjimo link.

Adm. Spruance junginys susidėjo iš aštuonių kreiserių — lėktuvnešių, penkiolikos naikintojų, dvylikos povandeninių ir 353 lėktuvų. Japonų armadoje buvo 200 laivų ir 700 lėktuvų.

Po dviejų dienų sunkių kautynių, 1942 m. birželio mėn. 5 d. japonų laivynas susvyravo — Midway kautynės buvo pralaimėtos, netekus 4 lėktuvnešių, vieno kreiserio ir 232 lėktuvų; trys naikintojai ir vienas kreiseris — buvo išvesti iš rikiuotės. Taktiškai armada buvo išblaškyta, nepajėgi kautis ir mažomis grupėmis traukėsi iš kautynių vietos. Amerikiečiai neteko lėktuvnešio Yorktown, vieno naikintojo ir 147 lėktuvų. Dėka adm. Spruance retų savybių, amerikiečių laivynas klasiškai išmanevravęs, su mažesnėm jėgom, išsklaidė japonų telkinį, pats pasilikdamas taktiškai pilname kautynių pajėgume.

Amerikietis karo istorikas Eliot Morison, aprašydamas Midway kautynes, apie adm. R. Spruance sako, "... vykdydamas klasišką manevrą, nežiūrint plačiai išmėtytų jėgų, greitu manevru sugebėdavo išnaudoti kiekvieną priešo laivyno sistemoje atsiradusią spragą ir smogti netikėtai iš nelauktos krypties... Adm. R. Spruance buvo vienas iš didžiausių admirolų Amerikos laivyno istorijoje. Jį iškėlė, jo nepaprastai didelis pramatymas sprendimuose ir šaltas, beveik mechaniškas laikymasis kautynių metu. Dėl savo asmenybės jis buvo visų respektuojamas. Vadovaudamas šalta, ramia laikysena, aiškia kryptimi išvedė savo jėgas pergalėn, prieš skaitlingesnį priešą".

1945 m. adm. Spruance perėmė iš adm. Nimitz Pacifiko laivyną. 1948 m. išėjo atsargon, gi 1952 m. buvo paskirtas ambasadorium Filipinuose, kur išbuvo 3 metus.

— Arktikos šalčiuose sprausminius lėktuvų variklius amerikiečiai užveda specialiais **kieto kuro užtaisais** (panašiu principu, kaip raketų). Apskaičiuojama, kad buvo atlikta virš 3 milijonų motorų užvedimų be jokios kliūties.

— 1969 m. pradžioje, amerikiečių kariuomenės štabas prašė senatą skirti pinigų povandeninių laivų su-moderninimui, kad išsilaikytų nepralenkti rusų. Papildomų sumų, tačiau, nebuvo skirta. Šiuo metu rusai pralenkė amerikiečius **povandeninių laivų** skaičiumi ir technologija (P. Elson — Underwater Ordonance). Rusai per metus pastato 12 atomine energija varomų povandeninių laivų — amerikiečiai — tik du. Dabartiniam rusų plane numatyta pastatyti 300 Poliaris tipo laivų. Amerikiečiai, taupydami dolerius, neturi pakankamo kiekio modernių laivų statyklų, kad galėtų pastatyti tiek laivų. Admirolo Rickover pareiškimu, rusai 1970 m. pabaigoje bus pralenkę amerikiečius ne tik povandeniniais laivais, bet ir tarpkontinentinėm raketom.

— Tyrinėjimui Marso planetos, amerikiečiai stato raketą "Nerva", varomą branduolinės energijos. Kelionė į Marsą užtruktų į vieną pusę apie metus laiko. Nusileidimas ant Marso būtų daug sudėtingesnis negu ant mėnulio.

— Rusų Rytų karinės srities vadą gen. plk. Oleg A. Losik, pakeitė gen. plk. V. F. Tolubko, kuris buvo rusų **raketų ekspertas.** Vadovietė — Chabarovsk, Sibire. Gen. plk. Losik tose pareigose buvo nuo 1967 m.

— Kanadiečiai nuo 1970 m. pradžios numato sumažinti kariuomenę 98,000 vyrų.

— Kanadiečių naujai pagamintas lydimasis 225 tonų karo laivas Bras D'Or pasiekia 70 mylių per valandą greitį; tai didžiausias greitis iki šiol pasiektas. Šis laivas skirtas kovai prieš povandeninius laivus.

GERBIAMIEJI,

Prisiunčiu Jums piniginį orderį sumoje 7 dol. už laikraštį "Karys" 1970 metus.

Dėkoju Jums visiems už gerą laikraštį. Viso geriausio su Saujais Metais.

Jūsų Invalidas

Grušnius Silvestras
Detroitas, Mich.

KARINIS ELEMENTAS SOVIETUOSE

B. B.

Žvilgsnis į rusų ginkluotas jėgas amerikiečių akimis, mums žinotinas, kad palyginus, su mūsų pačių patyrimu ir žiniomis. Amerikiečiai, ypatingai kariai, intensyviai studijuoja ir seka Rusijos komunistinio imperializmo gyvenimą ir plėtrą, nes amerikiečių ir rusų interesų susiplakimas, tiek tarptautinėje arenoje, tiek naminiuose reikaluose, kas dieną ryškėja ir darosi neišvengiamas. Sovietinė Rusija šiandien (komunistinė Kinija artimoje ateityje) turi gerai išvystytą technologiją, kurios pagalba gamino ir gamina ginklus, nukreipiamus prieš mus" (gen. E. G. Wheeler, amerikiečių kariuomenės štabo viršininkas). Amerikiečių karinėje spaudoje, klausimas: — Komunistinė Rusija yra amerikiečių sąjungininkas ar priešas?, atsakomas aiškiai: "vakar buvę pasitikintys ginklo draugai, artėjame prie to, kad kiekvienu momentu pasidarytims mirtini priešai" (E. Loebe — The new Soviet foreign policy).

"Didžiosios istorinės problemos gali būti išspręstos tik ginkluota jėga, kuri pasireiškia per karinę organizaciją", yra pasakęs V. I. Leninas, ir jei jis būtų gyvas, būtų patenkintas šiandieninėms rusų karinėmis jėgomis, kurios vaidino pagrindinį vaidmenį visuose didžiuosiuose šiame šimtmetyje įvykiuose iki Vengrijos ir Čekoslovakijos okupacijų. Karinės jėgos svarbiausią vaidmenį turi ir Rusijos santvarkos raidoje — partija turi savo atstovus kariuomenėje ir šia jėga palaiko savo režimą (R. Kolkowicz, Soviet Party — Military Relations). Partijos kontrolė kariuomenėje pasireiškia keleriopai. Politinė administracija priklauso tiesioginiai partijos komiteto kariniam skyriui, kuris tvarko karinio parengimo literatūrą, karinę spaudą, kariuomenės politinį parengimą ir komjaunuolių ryšius su kariuomene. Nežiūrint didelio nuomonių skirtumo tarp rusų karių profesionalų ir politinių vadų, sovietų ginkluotos jėgos yra stipriai politiniai indoktrinuojamos. Partijos organizacija ir komjaunuoliai yra glaudžiam ryšyje su vietiniais civilių partijų komitetais ir veikia iki batalionо lygmens; mažesniuose daliniuose politinė veikla pravedama batalionо partijos pareigūnų. 1961 m. partijos 22-jo kongreso nutarimu marksizmo-leninizmo idejos, patriotizmas, drausmė, karinis pajėgumas ir lojalumas partijai, turi būti kariuomenės dalinių vadų ir politinių pareigūnų kariuomenėje pareiga ir atsakomybė, bet civilinės partijos priežiūroje. Virš 85 proc. vadų — karininkų yra komunistų partijos nariai — praktiškai nepartinių vadų - karininkų nėra, išskyrus technikos dalyse ir išradimų korpe, kur pasiekiamas generolo laipsnis net nebūnant partijos nariu (R. L. Garthoff — Soviet Military Policy.).

Kitas elementas, tai partinė policija — dalis slaptos policijos (KGB), sutrumpintai žymima "00". Specialūs skyriai įeina dalinių štabų sudėtin iki divizijos imtinai; į žemesnius dalinius infiltruojama per užverbuotus asmenis. Politinė policija sovietų ginkluotose jėgose nepriklauso nei karinei vadovybei, nei partijos pareigūnams. Pakėlimai į augštesnius laipsnius ir skyrimas pareigoms yra išimtinai partijos kontrolėje, gavus sutikimą iš politinės policijos. Augštuosius laipsnius ir pareigas kontroliuoja Politbiuras.

Tenka neužmiršti, kad drausmė ir bausmės yra taip pat partijos rankose. 1957 m. buvo degraduotas maršalas G. K. Žukovas; 1937-38 m. buvo nužudyta, arba ištremta Sibiran virš 25,000 sovietų kariuomenės karininkų: trys iš buvusių penkių maršalų. 70 proc. korpų vadų, 60 proc. divizijų vadų, 50 proc. pulkų vadų (O. P. Chaney — The Contribution of G. K. Zhukov). Kitas atvejis — 1953 - 54 m., karinių jėgų pagalba, buvo likviduotas L. Beria ir apvaldyta KGB policija.

Partija akylai kontroliuoja karininkus, kurioje tarnyboje ar pareigose jie bebūtų: Pasibaigus II Pasauliniam karui, Stalino įsakymu, buvo išsklaidyti po krašto tolimiausius kampus dalinių vadai ir jų štabų karininkai, veikę karo metu drauge viename fronte, iki divizijų imtinai. Višinskis, ne maršalas Žukovas, tarėsi ir darė sprendimus sovietų vakarų fronte prieš vokiečius: palyginus, gen. Eisenhower veikė savo atsakomybe (Robert D. Murhy — Diplomat Among Varios). Stalinas žinojo, kad išsilaikymas komunistinio režimo priklauso nuo stipraus, bet priklausomo militarinio aparato, todėl ir darė viską, kad išlaikytų partijos ir savo kontrolę karinėse jėgose; tai gerai žino ir stropiai vykdo jo vietininkai.

Šalia drausmės priemonių, kad patrauktų savo pusėn, partija teikia eilę privilegijų — medžiaginių, tas ypatingai liečia karininkus ir jų šeimas. Augštesnio laipsnio karininkai įtraukiami į politinę veiklą, suprantama, apskaičiuotu tikslu — 1953 m. marš. G. K. Žukovas paskiriamas gynybos ministeriu, vėliau — marš. R. Y. Malinovskis, šiam mirus — marš. A. A. Grečko. Tai postalininės eros nauja kryptis, einanti link didžiųjų problemų sprendimų ginkluota jėga. Krašto politinė programa vykdoma glaudžiam kontakte su konservatyvios mokyklos mokiniais — patyrusiais maršalais, kad reikalui ištikus,politinių siekių tęsimas būtų užtikrintai ir prasmingai paremtas militarine jėga, kuri nuo 1953 m. maršalo Žukovo buvo pradėta modernizuoti, naudojant technologinę pažangą. Karinis biudžetas nuo 1955 iki 1960 buvo pastovus — 60 proc. visų krašto išlaidų; vėliau keliais procentais sumažėjęs, gi po Čekoslovakijos okupacijos vėl padidintas. Karinio biudžeto pulsavimas priklauso nuo tarptautinės padėties ir komunistinės Rusijos imperialistinių siekių, kurie buvo ir yra remiami militariniu pajėgumu.

V. VOKIETIJOS ARMIJA GINKLUOJASI

Vakarų Vokietijos armija, būdama pirmosios sprausminius lėktuvus ir tolimo veikimo vairuojamus sviedinius panaudojusios armijos tradicijų paveldėtoja, stengiasi pasigaminti pačių naujausių ginklų. Ji turi pasigaminusi tankų ir tankų naikintojų ir visą virtinę judrių ir kietai smogiančių šarvuotų autovežimių, kurie pasinerdami gali persikelti per upes ir laisvai gali veikti radioaktyvinėmis medžiagomis ir nuodingomis dujomis užterštame kautynių lauke.

Amerikiečių padedami jie bando pasigaminti greitą ir pagrindinėms kautynėms tinkantį tanką, su anglais jie projektuoja įvairios paskirties kautynių lėktuvą, kurį, pavertę vienaviečiu, vokiečiai tikisi juo pasidaryti vyraujančiais kautynių erdvėje ir panaudoti jį tiesioginei kautynių dalinių paramai. Kartu su Prancūzija jie projektuoja labai slaptą vairuojamą sviedinį iš oro į jūros taikinius pagal vokiškąją versiją ir iš jūros į jūros taikinius pagal prancūziškąją.

Sutartimis įsipareigoję neturėti atominių ginklų ir būdami nepatogioje būklėje savo divizijų skaičiumi, vokiečiai sąjungininkų yra įpareigoti sukurti pranašesnę už savo galimų priešų ginkluotą jėgą.

Šito tikslo siekiant, pirmasis labai pavykęs bandymas yra vidutinis 39 tonų tankas **Leopardas**, turįs 5 žmonių įgulą, greitas ir labai pavaldus net ir negiliame vandenyje. Hermetiškas ir aprūpintas kontroliuojamu oru, jis yra ginkluotas anglų gamybos 105 mm standartiniu NATO pabūklu, kuris iš 2 mylių atstumo gali prakirsti bet kurio iki šiol žinomo ir bent

5 metų būvyje pagaminsimo tanko šarvus. Jis yra aprūpintas infraraudonųjų spindulių prietaisais, įgalinančiais surasti taikinį ir nakties metu. Tarp daugelio gynimosi priemonių jis aprūpintas šalto oro srove, kuri sumišusi su išmetamomis dujomis apsaugo tanką nuo šilimos pritraukiamų sviedinių. Jis sukonstruotas taip paprastai, kad labai retai sugenda, o sugedusį motorą ar transmisiją paprasti kareiviai su minimaliu specialiu apmokymu gali pakeisti per 30 min. Šituo tanku yra labai susidomėję ir kiti NATO sąjungininkai, kaip olandai, belgai, norvegai ir italai.

Prieš kelerius metus vokiečiai susirūpino pagaminti šarvuotą autovežimį pėstininkams į kautynių lauką gabenti. Po nesėkmingų šveicarų firmos bandymų, vokiečiai šią problemą išsprendė pagamindami šios paskirties vežimą **Merten**. Tai yra atsparių šarvų, žemo silueto vežimas, galįs persikelti per vandens kliūtis jų dugnu, galįs veikti užnuodytame kautynių lauke ir sutalpinęs visą skyrių kareivių su visa kautynių apranga. Jo greitis pralenkia Leopardo ir gali važiuoti pirmyn ir atgal tuo pačiu greičiu. Jis gali būti panaudotas ir kaip tankų naikintojas, sugedusių tankų vilktuvas, tiltų tiesėjas ir kaip judri šarvuota platforma didiesiems pabūklams, vairuojamiems sviediniams ir priešlėktuviniams ginklams.

Be to, jie tikisi iki 1974/5 m. pasigaminti ir **sunkųjį tanką**, kuris pakeistų amerikiečių M-48 tanką, iki šiol naudojamą vokiečių armijoje. Sunkusis tankas sveria 6 ar 7 t daugiau už Leopardą, yra geriau už jį šarvuotas ir labiau pavaldus. Jis bus ginkluotas pabūklu, kuris turėtų būti pranašus bent iki 1990 m. **K. J.**

AKTAS

Chicago, 1969 m. spalių mėn. 16 d. Lietuvių Veteranų S-gos "Ramovė" Centro valdybos paskirtoji Premijų komisija, tilpusiems KARY 1967 metais premijuotiniems straipsniams išrinkti, iš pirmininko Antano Tvero ir narių: Jurgio Stankūno ir Kosto Juškaičio, išrinko premijuoti šiuos straipsnius: 1. Mjr. P. Gudelio "Širvintų miesto ir apskrities komendantūra; 2. Dr. .A. Budreckio "Etnografinės Lietuvos rytinės ir pietinės sienos" ir 3. P. Būtėno "Ten lietuvių, ne gudo šalis".

Kiekvienam autoriui skirti premiją po $40.00.

AKTAS

Chicago, 1969 m. spalių mėn. 16 d. Lietuvių Veteranų S-gos "Ramovė" Centro valdybos paskirtoji Premijų komisija, tilpusiems KARY 1968 metais premijuotiniems straipsniams išrinkti, iš pirmininko Antano Tvero ir narių: Jurgio Stankuno ir Kosto Juskaicio, išrinko premijuoti šiuos straipsnius: 1. Dr. J. Puzino "Vasario šešioliktosios genezė; 2. J. V. Sudūvio "Kautynės prie Sedos"; 3. J. Vasio "Lietuvos valstybės sienos".

Kiekvienam autoriui skirti premiją po $40.00.

[parašai]

Trys Didieji Balzeko muzėjuje: gen. Stasys Dirmantas, dail. Adomas Varnas ir vysk. Vincentas Brizgys, susitikę dail. A. Varno kūrinių parodos proga 1968 m.

← LKKSS-gos Čikagos skyriaus valdyba. Stovi iš k.: Juozas Vilutis, kasininkas ir Juozas Grybauskas, sekretorius; sėdi — pirm. Konstantinas Petrauskas.

V. Noreikos nuotr.

RAMOVĖ CLEVELANDE GAJI

Sėkmingai atlikti Ramovės du žygiai, Lietuvių salėje, vasario 1 d.: viešas Klaipėdos atvadavimo minėjimas ir visuotinis metinis skyriaus narių susirinkimas.

Ramovėnų susirinko žymiai daugiau, negu paparstai, bet svečių — labai mažai. Liūdna, kad toks minėjimas tiek menkai tegerbiamas. Skyriaus pirmininkui Vl. Knistautui pakvietus į garbės vietas Klaipėdos vadavimo dalyvius — Vytautą Braziulį, F. Eidimtą ir A. V. Jonaitį — iškilmingai įnešta Ramovės ir Jūrų skautų vėliavos, sugiedota Lietuvos Himnas ir pagerbta žuvusieji bei kovojusieji vaduotojai. Plačių polėkių veikėjas F. Eidimtas pagrindiniame žodyje trumpai palietė istoriškų faktų, pastangų ir kovų eigą tarp galingų kaimynų, bei Klaipėdos uosto ir krašto vertingumą mūsų tėvynei, čia pat bendrais bruožais piešdamas kai ką iš paties 1923 metų sausio 15-tos dienos sukilimo. Kitas vadavimo dalyvis — A. V. Jonaitis — papasakojo kautynių, žygių bei vargų vyksmą kiek siauresniais pavidalais, bet visuotinio apibrėžimo.

Po trumpos pertraukėlės prasidėjo darbingas metinis susirinkimas. Pirmininko pareigoms pakviestas Vl. Braziulis ir sekretoriaus — J. Tarutis. Iš pagrindžių, uoliai paruoštų valdybos pirmininko Vl. Knistauto, iždininko Pr. Mainelio ir kontrolės komisijos atstovo Z. Taručio pranešimų paaiškėjo, kad dirbta daug, su dideliu pasišventimu ir gražiomis pasekmėmis. Be laimingai pavykusių gausių išlikimių, bei siauresnio masto apeigų, dar įstengta prisidėti žymiais indėliais prie kilnių tikslų, k.a.: "Kariui", karo invalidams ir kitiems tikslams — iš viso $476.00. Be ilgų svarstymų, visa valdybos veikla ir piniginė apyskaita noriai patvirtintos ir vadovams išreikšta karšta padėka.

Pareigingas "Kario" atstovas F. Eidimtas įdomių dalykų pranešė apie mums itin brangaus "Kario" leidimo sąlygas, platinimo sunkumus ir geistiną klestėjimą, pailiustruodamas visa tai net vaizdžiu plakatu. Susikaupta ir susirūpinta.

Ypatingai gerbtinoji valdyba perrinkta šiems metams beveik tos pačios sudėties: pirmininkas — patvarus ir kantrus (jau penktiems metams) Vl. Knistautas, ilgalaikių nuopelnų ir neabejotino kruopštumo iždininkas — Pr. Mainelis ir kiti nariai — bičiuliškai paslankūs — N. Jonatis, L. Staškūnas ir Z. Tarutis. Kontrolės komisija sudaryta iš Vl. Braziulio, F. Eidimto ir V. Stuogio.

Susirinkimas buvo gyvas ir neperilgas.

Po baigos jaukiai pasikeista įspūdžiais bei nuomonėmis kolegiškose vaišėse — tradiciškai vadinamose "kuprinės pabiromis".

V. Galiūnaitis

KARIAI NEPOLITIKUOJA

Taip buvo parašyta mūsų statute. O kad dabar kariai nesijungia į politines grupes, manau, dėl to, kad išlaikytų tą principą. Nors nesijungia, bet stropiai seka tarptautinę padėtį ir mūsų veiksnių dedamas pastangas išlaisvinti mūsų tėvynę iš okupanto nagų.

Mes lietuviai praeityje ir dabar turime nemažai priešų. Numeris pirmas turi užgrobęs mūsų kraštą, o vadinamasis kaimynas, šiuo metu, yra tiek sustiprėjęs kariniai, kad galėtų savo kaimynams primesti visokius ultimatumus, jei jo nelaikytų prispaudusi meška. Nežiūrint to, jis traukia seną savo dainą, kaip anais želigauskijados laikais: išleidžia suklastotus ženklus, ruošia derliaus šventes, mini Liublino unijos sukaktį ir daug kitų.

Per tas sukaktis jis pasikviečia ir mūsų atstovus, na ir po padėkos žodžio, skuba aiškinti apie Lenkijos praeitį, nukeldamas savo rubežius į kaimynų žemes. Mūsų atstovai tai girdėdami imasi reikšti protestus už tokią brutalią neteisybę, kad Lietuvos sostinė ne Vilnius, o Kaunas. Vilnius, atseit, yra jų miestas, nesvarbu, kad Lietuvos teritorijoje. Ir taip sakydami, jie visai neparausta.

Tačiau, mūsų spauda ir tie asmenys, kurie turėtų tuojau reaguoti, dažnai nutyli sakydami, kad jų balso nieks neklauso. Gal ir taip, bet gali būti ir abejonės, kad mėgins pasisavinti ir Romoje statomą šven-

(perkelta į virš 3 psl.)

Klaipėdos krašto išlaisvinimo 47 metų sukakties minėjimo Brooklyne (sausio 18 d.) rengėjai ir programos dalyviai. Iš k.: J. Stikliorius, J. Šlepetys, sol. J. Augaitytė, kun. dr. T. Žiūraitis, O.P., J. Šneideraitis, kun. dr. P. Dagys, V. Šventoraitis ir L. Virbickas. L. Tamošaičio nuotr.

Minėjimo dalyviai prie vaišių stalų. Iš k.: J. Kiaunė, augščiau ir tolumoje A. Samušio profilis, J. Matiukas, Z. Raulinaitis, J. Klivečka, M. Klivečkienė, p. Cenfeldienė, A. Daunys, G. Daunienė ir kt.

A. A. KPT. JONAS RAŠČIUS

1969 m. gruodžio mėn. 24 d. ryte, staiga mirė, sulaukęs 71 metus, buvęs Lietuvos kariuomenės kapitonas Jonas Raščius.

Jis buvo gimęs 1898 m. birželio mėn. 20 d. Daujočių km., Svedasų valsč., Rokiškio apskrityje. Dar jaunam, prieš I Pasaulinį karą, jam teko išvykti į Rusiją pas brolį. Mokėsi Petrapilyje. Baigęs gimnaziją, Lietuvai atgavus nepriklausomybę, Jonas grįžo į savo gimtąjį kraštą. 1921 m. lapkričio mėn. 12 d. stojo Lietuvos kariuomenėn. 1924 m. rugsėjo mėn. 28 d. baigė P.L.P. Antano Smetonos vardo Karo mokyklos VI laidą. Iki 1927 m. tarnavo 2 pėstininkų D. L. K. Algirdo pulke, Kaune. Nuo 1927 m. iki 1934 m. liepos mėn. 26 d. buvo Prezidentūros rūmų komendantas. Paleistas į atsargą, dirbo įvairiose civilinės administracijos įstaigose, o nuo 1937 m. Finansų ministerijos Prekybos departamento muitinių skyriuje. Apdovanotas D. L. K. Gedimino 4 laipsnio ordenu, 10 Metų Nepriklausomybės medaliu, Latvių Trijų Žvaigždžių 4-to laipsnio ordenu ir Čekoslovakų 5-to laipsnio Baltojo Liūto ordenu.

Antrą kartą bolševikam okupuojant Lietuvą, 1944 m., Jonas su šeima pasitraukia į Vakarus, į Vokietiją, iš kur 1950 m. atvyko į Ameriką. Visą laiką gyveno Hartforde, Connecticute. Priklausė LVS "Ramovės" Hartfordo skyriui. Taip pat buvo nuoširdus ir kitų lietuviškų patrijotinių organizacijų bei lietuviškos spaudos rėmėjas.

Palaidotas Šv. Benedikto kapuose, Bloomfield, Conn. (prie Hartfordo). Kapo registruota vieta: "Section P South Lot nr. 554".

Skyriaus ramovėnų vardu atsisveikinimo žodį tarė skyriaus pirmininkas Benediktas Dapkus. Dideliame nuliūdime liko duktė Kristina Šerkšnienė su šeima, sūnus Vytautas su šeima ir kiti giminės Lietuvoje.

A. Maslauskas

A. A. JUOZAS SABALIAUSKAS

Kūrėjas - savanoris, vyr. psk. J. Sabaliauskas, po sunkios ir ilgos ligos mirė 1970 m. sausio 18 d. Palaidotas Čikagoje Šv. Kazimiero kapinėse sausio 21 d.

Velionis buvo gimęs 1899 m. birželio mėn. 5 d. Rutulių k. Jurbarko valsč., Raseinių apskr. Pradžios mokyklą ir progimnaziją lankė Jurbarke. Savanoriu įstojo Lietuvos kariuomenėn 1919 m. vasario 14 d. į Inžinerijos bataliono, Elektrotechnikos kuopą. Baigęs telefono ir telegrafo kursą, tarnavo Mariampolės batalione ir 6-tam pėst. Pilėnų K. Margio pulko ryšių komandoje būrininku.

Lietuvos Nepriklausomybės kovų metu, 1919 ir 1920 m., tvarkydamas ryšių tinklą kautynių vietovėse, dalyvavo mūšiuose su bolševikais prie Dauguvos upės, su bermontininkais prie Šeduvos ir Linkaičių ir su lenkais prie Seinų, Augustavo, Perlojos ir Trakų.

Kovoms pasibaigus, 1921 m. iš kariuomenės pasiliuosavo ir buvo paskirtas Ūkio Banko Jurbarko skyr. vedėju, kartu tvarkydamas ir savo ūkį priemiestyje. Vėliau vertėsi keleivinių autobusų verslu. Būdamas stipriai religingas ir susipratęs patriotas, dalyvavo nariu ir rėmėju eilėje religinių ir visuomeninių draugijų. Daugelį metų atstovavo Jurbarko savivaldybę Raseinių apskrities taryboje, dažnai posėdžiams pirmininkaudamas. Lietuvą rusams 1940 m. okupavus, velionis buvo sekamas ir paimtas "ataskaiton".

Antros rusų okupacijos artėjančio pavojaus akivaizdoje, drauge su žmona, pasitraukė į Vakarus ir po daugelio vargų ir šiurpių pergyvenimų, po kapituliacijos, apsigyveno Dilingeno lietuvių tremtinių stovykloje.

1949 m. atvyko į J. A. V.-bes ir po kurio laiko apsigyveno Čikagoje. Dirbo prie geležinkelio vagonų remonto. Įsigijo namą ir vasarnamį Union Pire. Kūrėjų - Savanorių sąjungon įstojo 1955 m., buvo aktyvus narys ir ilgalaikis Čikagos skyriaus valdybos kasininkas. Pastaruosiuose rinkimuose buvo išrinktas į Centro Valdybą ir ėjo kasininko pareigas.

Lietuvos vyriausybės buvo apdovanotas Kūrėjo-Savanorio ir 10 Metų Nepriklausomybės medaliais.

Laidotuvių išvakarėse, šermeninėje, Laisvės kovų draugai, kūrėjai-savanoriai Adolfas Juodka ir Kostas Petrauskas, asistuojant sąjungos vėliavai ir garbės sargybai, su velioniu įspūdingai atsisveikino. Po kan. Juchnevičiaus atlaikytų pamaldų, kovos draugų palydėtas į kapines, velionis tapo 4-tuoju kūrėju - savanoriu, užbaigusiu savo žemišką kelionę šiose kapinėse. Ilsėkis ramybėje mielas, kovos drauguži, o mes gyvieji tavęs neužmiršime savo maldose.

M. K.

Kaina 2.1[illegible]a

Kariai nepolitikuoja

(atkelta iš 62 psl.)

tovę. Reiktų pranešti dailininkui Jonynui, kad gerai apžiūrėtų šventovės sienas, kad lenkų kilmės mūrininkas neįmūrintų lenkiško obalsio kaip įrodymo, kad jiems priklauso ir ta šventovė.

Jeigu įvyktų pasaulyje sprogimas, tai su minimu kaimynu tektų susidurti taip kaip ir 1919-20 metais. Jokios misijos mūsų neužtars, nes jos nesivadovaus teisingumo principu. Taip buvo anais, mums sunkiais, laikais, tai vargu ar grįš į pasaulį teisingumas ir ateityje.

Visame pasaulyje kyla neramumai, kas gali žinoti kur suliepsnos karo laužas, visi ruošiasi sutikti netikėtumą. Manau ir mes tai darom, gal tik per lėtu žingsniu einame prie to, kad užbėgus įvykiams už akių. Mes besirūpindami organizacijų reikalais, neturime laiko pagalvoti ir apsidairyti, ką mūsų kaimynas daro, kiek jau prikasė duobių, kad mes įkristume.

Kad taip neatsitiktų, reikia sekti visas pozicijas, kad priešai negalėtų lengvai praeiti pro mūsų užtvaras, tad daugiau budrumo! Prieš metus laiko mūsų augšto rango kariai priminė: ar ne laikas pagalvoti ir ruoštis organizuoti stipresnį vienetą, kad atėjus momentui žinotų, ką daryti ir kur eiti, kad atsirastų reikiamoj vietoj su tikslu pastoti kelią tam, kuris kėsinasi mūsų motinai tėvynei smogti peiliu į nugarą, taip kaip II Pas. karo metu, vargšei, nelaimės ištiktai, Čekoslovakijai.

Mes tą pasiūlymą girdėdami, tik palydėjome juoku. Daug kas klausia, ar būtų galima siūlomą dalinį suorganizuoti prie dabartinių sąlygų? Žinoma, jokio ginkluoto dalinio be šio krašto vyriausybės leidimo negalima sudaryti. Gal tik būtų galima sudaryti sąrašinį ir tai būtų daug padaryta, bet ir to neturime.

Kiti sako, mes jau turime tokius dalinius senai, gal tik reikėtų papildyti narių skaičių iki stipraus vieneto ir viskas tvarkoje. Turime kelias kuopas šaulių, jūros šaulių, jūros skautų, skautų, karių veteranų sąjungą, tai kokių dalinių daugiau reikia? Atėjus reikalui, visi einame vaduoti savo tėvynės. Tas labai gražu, bet kiek tų visų iki reikiamo momento liks; kad ligos išpjauna po kelis mėnesio bėgyje. O jaunimas gali nesuspėti patriotiškai subręsti; dalį jaunimo gali bangos nunešti, ar svetimi vėjai, toli nuo tėvynės krantų ir toli nublokštiems bus nesvarbu, kad svetimi trypia mūsų šventą protėvių žemę. Jau dabar mes matėm, kad nemaža dalis jaunimo apaugę svetimom samanom nemato per jas tikro lietuviško kelio, kuris veda į mūsų tėvynę. Taip pagalvojus, nedaug iš jų gali likti.

Jeigu įvyktų karas, okupantas pralaimėjęs trauktųsi, apleisdamas mūsų kraštą; žinoma, tas mūsų kaimynas jį palydėtų gal ir netoli, iki Minsko, tai tikrai, tuo pačiu jis užplūstų ir mūsų tėvynę. Tada niekas jo nesulaikys, nes nebus kam.

Galima tikėtis, kad atsiras savanorių — partizanų, kurie dar kartą pasiaukos savo tėvynės išlaisvinimui, kaip 1918 metais. Bet vargu, nes okupantas, matydamas pavojų, susems visą ten esamą jaunimą ir pajėgius vyrus, palikdamas tik senelius, vaikus ir bobutes. Tai iš kur atsiras asvanoriai, ar partizanai?

Jeigu tokioje padėtyje atsidurtų mūsų kraštas, kaip čia pasakyta, ar nereikėtų sutikti su mintimi tų asmenų, kurie siūlo kurti ką nors panašaus į dalinius? Dar vienas klausimas: Kodėl mes su viltimi žiūrime tik į Vakarus, kurie mažai ką žada mūsų tėvynės išlaisvinimo reikalu?

Gal nemažiau reiktų kreipti dėmesį į Rytus? Iš ten greičiau galima sulaukti laisvės rytojaus. Jau mažai betrūko, kad kiniečiai būtų padegę karo laužą, kuris senokai buvo priblėsęs, tik labai gaila, kad tas neįvyko. Tuo pačiu, tas prailgino mūsų laukimą.

Taip ir liekame besiblašką, lyg dideliame miške paklydę, nesurasdami krašto, kad išvystume dienos šviesą. Ir kas gali pasakyti, kiek dar ilgai klaidžiosime be vilties?

Į visus šiuos klausimus yra toks atsakymas: vargu, ar mums teks kovoti su ginklu, vaduojant antrą kartą savo tėvynę? Mūsų krašto likimą, greičiausiai, spręs nugalėtojai prie žaliojo stalo. Ten kova mums bus sunki lyg kokiose varžytynėse. Vieni norės parduoti, o kiti pirkti. Mat, dabar pasaulyje tokia politinė prekyba labai madoje, prekiauti mažomis tautomis.

Dabar nekovoti ir nešaukti būtų didžiausia nuodėmė. Taip reikia šaukti, kad tiems kurtiniams ausų būgneliai sprogtų. Kad jie pabustų ir pamatytų, kaip jaunuoliai patrijotai aukojasi, deginasi, kad būtų laisvi savo tėvynėje ir neneštų svetimo jungo visą savo gyvenimą, ar pūtų koncentracijos stovyklose.

Todėl turime kovoti ir šaukti: ei pasauli, mes kovosime ir šauksime tol, kol mūsų tėvynė bus ir vėl laisva.

K. Leknickas

SAVANORIAI

Tarp medžių šarmotų,
Keliais užpustytais,
Savanoriai jauni —
Skubėjo į prieš —
Kur liejasi kraujas
Dėl mūsų tautos;
Menkai apginkluoti,
Su rūbais savais,
Bet tvirtai pasiryžę,
Nebūti vergais.
Jie matė sugrįžtant
Sužeistus draugus,
Ar kryžiais, pilkais
Papuoštus laukus.
Jie likimą žinojo,
Bet tai neatbaidė —
Ir traukė į priešą
Suveržę diržus.
Daug kryžių pastatė
Jie savo draugams:
Kovose su lenkais,
Piktais bolševikais
Ir Bermonto gauja,
Už laisvę tėvynės
Ir garbei tėvų.
Negaila jiems vargo,
Nė kraujo pralieto.
Tik gaila tikrovės,
Kad daugel nežino
Sunkios jų dalies,
Ir nenori įvertint
Jų pakeltos kančios.
Jie mirė,
Kad mes dar gyventum
Ir būtum laisvi.
Tad lenkime galvas
Prieš karo didvyrius,
Pagerbkim jų norus gerus
Ir tvirtai pasakykim:
Jūs aukos per amžius
Mums pavyzdžiu bus.

Juozas

Lapkričio 18, 1969

— — —

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Ava Saudargienė, BUVO BROLIAI DEVYNI, trijų veiksmų pasaka ir SIGUTĖ irgi trijų veiksmų pasaka, vienoje knygoje. 68 ir 97 psl. Išleido Australijos L.B. Krašto Kultūros Taryba. Iliustr. ir viršelis Ugnės Kazokaitės, piešiniai Algio Plūko. 500 egz. Australia, Sidney, 1968 m.

LIETUVIAI ARGENTINOJE, 1918 - 1968 Lietuvos Laisvės Kovos metai. Rosario Lietuvių Bendruomenės leidinys, 1968 m. Iliustravo ir viršelį paruošė Jurgis Brizgys. 216 psl.

Vladas Ramojus, KRITUSIEJI UŽ LAISVĘ II tomas, 196 psl., viršelis dail. Pr. Lapės. Į Laisvę Fondo leidinys Nr. 9, 1969 m.

B. Zumeris, SAKYKIM. VYRAI, TAIP NEBUVO, satyriniai apsakymai, 136 psl. Viršelis dail. A. Trumpicko. Išleido L.Š.S.T. Hamiltono D. L.K. Algirdo šaulių kuopa, 1970 m., 750 egz. Kaina 2 dol.

Povilo Lukšio — pirmojo už Lietuvos nepriklausomybę žuvusio kario paminklas.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams —$7.00, pusmečiui — $3.50, atsk. nr. — 70¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

K A R Y S
916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A.

Čekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.